

- ❖ **Typy redukce informace v sociologickém výzkumu**
 - 1) redukce počtu pozorovaných proměnných - dochází ke zkreslení
 - 2) redukce počtu analyzovaných vztahů mezi nimi - oproti první redukci mnohem rozsáhlejší; není dáno současným stavem vědy a technologie, jedná se o objektivní, absolutní charakter
 - 3) redukce populace na vzorek - problém ekonomický; možnost kalkulace chybovosti
 - 4) redukce časového kontinua na popis jednoho nebo několika málo časových bodů (místo filmu použijeme fotografii)

- ❖ **pokud chceme prokázat kauzální vztah mezi nimi, musejí:**
 - být patrné souběžné změny v obou
 - nesmí být vnější příčina
 - změny musí nastat v logickém časovém pořadí

- ❖ redukce počtu proměnných a časového kontinua vylučuje kauzální analýzu dat v neexperimentální situaci

Kapitola 3

- ❖ **Validní měření** – měří to, co skutečně bylo zamýšleno měřit
- ❖ **Reliabilní měření** – při opakované aplikaci dává shodné výsledky – pokud se nezměnil stav pozorovaného objektu.

- ❖ **Techniky kontroly validity:**
 - 1. Validita založená **na členství ve známé skupině**
 - Víím, že nějaká skupina má měřenou vlastnost. Pak vyzkouším nepřímé otázky. (třeba rasisti)
 - 2. **Prediktivní validita**
 - Porovnáme předpověď se skutečnými výsledky. Pokud vyšla, dá se použít i později.
 - 3. **Souběžná validita**
 - Použijeme více postupů najednou
 - 4. **Konstruovaná validita**
 - Konstruujeme test hypotéz, logicky spojujících zkoumanou vlastnost s technikou měření, kterou používáme.
 - 5. **Validita založená na mínění skupiny soudců**
 - Odborníci nezávisle posoudí a zhodnotí.
 - 6. **Validita testovaná výčtem obsahu**
 - Výčet je užitečný zejména pokud definice zkoumaného konceptu není dostatečným nástrojem pro výzkumné operace.
 - 7. **Zjevná validita**
 - Situace, kdy kontrola validity není požadována. (odpověď na otázku pohlaví...) Nezaměňovat s ospravedlňováním žádné kontroly validity.

- ❖ **Dedukce** – teorie > hypotézy > pozorování > zamítnutí/přijetí hypotézy (kvantitativní výzkum)
- ❖ **Indukce** – pozorování > pravidelnosti > závěry > teorie

Kapitola 4

Hypotéza: Očekávání o charakteru věcí, vyvozené z teorie.

Pracovní hypotéza: tvrzení, které předpovídá souvislost mezi dvěma či více proměnnými. Všechny proměnné zmíněné v hypotéze, musí mít validní *operační definici*.

- ❖ **DEDUKCE** = vychází z TEORIE - HYPOTÉZY - POZOROVÁNÍ (sběr dat) – PŘIJATÉ /ZAMÍTNUTÉ HYPOTÉZY
 - kvantitativní výzkum - používá deduktivní metodu
- ❖ **INDUKCE** = POZOROVÁNÍ – NALEZENÍ PRAVIDELNOSTI – PŘEDBĚŽNÉ ZÁVĚRY - TEORIE
- ❖ **pracovní hypotéza** -; je tvrzení předpovídající existenci souvislosti mezi dvěma nebo více proměnnými (informace o technikách výzkumu, odhad rozsahu, optimalizace redukce informací)
 - všechny proměnné zmíněné v hypotéze musí mít validní operační definici
- ❖ **operační definice** - je koncept vyjádřen popisem operací, kterými bude měřen (např. popis kyseliny)
 - nevysvětluje co kyselina je, ale dává návod , jak ji poznat

Babbie, E.: **The Practice of Social Research**
Kap. 1: Human Inquiry and Science, (s. 17–37)

- ❖ **Jakým způsobem „víme“ o světě?**
 - 1) na základě dohody a víry a souhlasu
 - ... většina „našeho vědění“, může být různé v průběhu dějin, např. Země je kulatá ..., na Měsíci není vzduch ...
 - 2) na základě sociální zkušenosti
 - 3) na základě osobní zkušenosti a objevování - ... jen minimálně
 - ... Lidská společnost stojí na určité „společné víře“, jak věci fungují. Je získána a předávána na základě tradice anebo od „expertů – odborníků“ (např. církev).
 - 4) Jiným způsobem, jak poznat okolní svět, je: ... **POZOROVÁNÍ = přímá zkušenost**
- ❖ 3 hlavní prvky v tradičním modelu vědy: Teorie, Operacionalizace, Pozorování
- ❖ To err is human. Scientists are human. > Scientists screw up, too.

Věda je o tom, jak věci jsou a proč. Ne o tom, jaké by měly být. I triviální a zřejmé věci mohou být ve skutečnosti jinak a proto jsou vhodným předmětem zájmu vědců.

„Selský rozum“:

- ❖ Víme, že současnost ovlivňuje budoucnost. Tyto vztahy se dají předvídat. Ale: *předvídaní není to samé, co porozumění.*
- ❖ Běžně také používáme dva zdroje vědění, které si neověřujeme: Tradici a Autoritu.
- ❖ **Možné chyby při vědeckém výzkumu, X = jak je řeší věda:**
 - **nepřesná pozorování**
 - **X** vědecké pozorování musí být vědomé a záměrné, úmyslné a promyšlené

- **přílišné generalizování** = činíme závěry jen z několika podobných událostí (navíc bez znalostí jejich fungování)
 - **X** ve vědě je určen vhodný a dostatečně velký VZOREK, anebo je dotazování REPLIKOVÁNO (= opakování průzkumu a srovnávání výsledků, popř. i pozměnění podmínek pro další šetření)
- **selektivní pozorování** (vidíme to, co chceme či očekáváme, ostatní ignorujeme)
 - **X** věda si buď předem určí POČET POZOROVÁNÍ (případů) a vzorek, či záměrně vyhledává případy, které vzorci neodpovídají („devianty“)
- **nelogické odůvodňování** = obvykle se setkáme s případy, které naší hypotéze-vzorci nesedí, a ty se snažíme ignorovat anebo jim přisuzovat zvláštní význam ... (např. „výjimka potvrzuje pravidlo“)
 - **X** věda používá logiku VĚDOMĚ a otevřeně = LOGICKÉ ZDŮVODŇOVÁNÍ = nesnaží se najít rychlý nebo snadný závěr
- ❖ **Tři způsoby chápání reality:**
 - **Předmoderní** - realita je to, co považují za realitu **já**. Ostatní nemají pravdu.
 - **Moderní** – přijímá **pluralitu názorů** > pravda je subjektivní záležitostí
 - **Postmoderní** – pravdivé jsou jen naše představy o věcech. Pravdivé jsou všechny možné pohledy na věc. (*vlastně mají pravdu všichni a nikdo*)
- ❖ **Sociální pravidelnosti**
 - nejsou tak triviální, jak by se zdálo (viz objev referenční skupiny)
 - existují výjimky – pravidlo je v soc. vědách spíše vysoká pravděpodobnost, než jistota
 - lidé se mohou chovat nepředvídatelně
- ❖ **věda = logicko- empirická** (= logika a pozorování), vyplývají 3 aspekty
 - **teorie** (logika)
 - **sběr dat** (pozorování) – soc. pravidelnosti, ale i výjimky (např. dělník vydělá více než učitel)
 - **analýza dat** (obojí)
- ❖ **Proměnné a atributy**
 - Proměnné se stávají z atributů
 - **Proměnné** (Variables) : logická skupina znaků př. Pohlaví
 - **Atributy** (Attributes): ženské, mužské

 - **Závislá proměnná:** výsledná proměnná *např. zaujatost*
 - **Nezávislá proměnná:** předpokládaná proměnná: *vzdělání* (vzdělání je nezávislé na tom, zda jste či nejste zaujatí)
- ❖ **Idiografický a nomotetický přístup (vysvětlení):**
 - **IDIOGRAFICKÝ** – vysvětlení jednotlivého jevu, komplexní, vyčerpávající
 - **NOMOTETICKÝ** – všeobecné vysvětlení
 - Kvalitativní (je více idiografický) a kvantitativní (více nomotetický)
- ❖ **INDUKCE** = porovnávání výsledků (více pozorování) a nalezení řešení – závěru, tj. podobností – vzorců – opakování, které ale nemusejí zodpovídat otázku PROČ se VYSKYTUJÍ,
- ❖ **DEDUKCE** = porovnávání vzorců, teorií, z nichž pak vytváříme test, od všeobecného tedy postupujeme ke konkrétnímu – specifickému.
- ❖ EPISTEMOLOGIE = věda o „vědění“ a METODOLOGIE = věda o „zjišťování“ a „objevování“

Hendl – Přehled stat. metod zpracování dat –kap. 1, s. 19 - 35

❖ **Empirický výzkum a jeho etapy**

- proces shromažďování údajů
- je systematický
- problematizuje a syntetizuje znalosti
- vede ke zvyšování znalostí

❖ **Fáze výzkumu**

- *vymezení problému a volba přístupu*
 - volba oblasti výzkumu, výzkumná otázka, volba teorie, identifikace proměnných, metodol. přístupů, operacionalizace, formulace hypotéz
- *plán výzkumu* =
 - volba procedur pro výběr zkoumaných jednotek, měření a analýzu dat, administrativní předpoklady
- *provedení* = sběr dat
- *analýza interpretace* = explorace dat, analýza, interpretace
- *zpráva o výzkumu* = publikování výsledků výzkumu

❖ **Konstrukty a operacionalizace**

❖ **Operační definice** = jak se budou konstrukty měřit

- **Operacionalizace** = definice proměnných a určení empirických indikátorů pro teoretické konstrukty
- **Operacionalizovaný konstrukt** = proměnná

❖ **Způsoby zabývání se hypotézami:**

- Explorace: sbírání dat pro odhalení vztahů
- Demonstrace: podpora hypotéz
- Opakování: Ověření výsledků
- Zamítnutí: hypotézu nelze dokázat, ale zamítnout

❖ **Metoda falzifikace – Karl R. Popper**

- = verifikace obecných hypotéz je nemožná
- pokud teorie přečká falzifikační pokusy, považuje ji Popper za prozatímně ověřenou
- **falzifikační procedura:**
 - formulace falzifikovatelné hypotézy
 - z toho se odvodí důsledky = bazické věty (jev ve světě existuje, lze prokázat)
 - srovnání odvozených vět s fakty pozorování z reálného světa

❖ **Etika vědecké práce**

- dohoda, informování účastníků, získání povolení pro prezentaci, utajení osobních dat, ucování dat, komunikativní validizace (= diskuze o zprávě výsledku)

❖ **Návrh výzkumného projektu**

- název, souhrn, přehled dosažených výsledků, účel a cíle výzkumu, formulace cílů výzkumu a hypotéz, plán výzkumu, řešení finančních a etických aspektů
- projekty se odmítají nejčastěji z důvodů
 - nedůležitost problému, nevhodný plán a měření pro dané cíle, nejasný popis výzkumu, nízká kvalifikace pro daný výzkum

Řehák J. – Definice měření ve společenských vědách –
??

Dodatky z prezentací

- ❖ Výzkumná strategie
 - 1. Definuj problém - zvol si téma svého výzkumu
 - 2. Studuj literaturu - napiš o tématu přehledovou stať
 - 3. Formuluj základní výzkumnou otázku
 - 4. Formuluj své hypotézy - dílčí výzkumné otázky
 - 5. Zvol techniky sběru informací (dat)
 - 6. Proveď výzkum - sesbírej potřebná data
 - 7. Analyzuj získaná data - interpretuj je
 - 8. Publikuj svá zjištění

2. týden - II) Sofistikovaný dotazník I

(Měření postojů, významů a hodnotových preferencí; indexy a škály, škála anomie, Bogardusova škála sociální distance apod. Příklady použití konkrétních škál měření postojů a hodnotových preferencí)

Krech, D., Crutchfield, R. S., Ballachey, E. I.: **Člověk v společnosti**

Kap: Povaha a měření postojů (s. 167-200)

Měření postojů

- ❖ předmět postoje: cokoli, co existuje v mém světě
- ❖ názory, city, činnosti vytvářejí **postoj**, ten ovlivňuje chování

Složky postoje

- ❖ **poznávací** – názory o předmětu, hodnotící – posouzení (dobrý, zlý...)
- ❖ **citová** – emoce (příjemný, nepříjemný)
- ❖ **tendence chování** (ochota pomoci, nezájem)

Složky se mění ve své valenci (stupeň na škále +/-) a rozmanitosti.

❖ Typy postojů podle D.Katz a E.Stotland:

- **Afektivně asociální** – emoce, malý vztah ke konání
- **Intelektualizované** – poznávací složka, malý vztah k ostatním
- **Orientované na konání** – minimální vztah k poznávací složce
- **Vyvážené** – jen zde vysoká konzistence

Metody a problémy při měření postojů:

- ❖ **Postojová stupnice** = sbírka výroků, ke kterým osoba vyjadřuje souhlas/nesouhlas, přiřadí jednotlivci numerickou polohu na kontinuu.

Kritéria pro výběr položek stupnice:

- ❖ diskriminační funkce – musí doopravdy filtrovat (stejně se jeví intervaly)
- ❖ ostrost diskriminace – diskriminace podél celé osy (stupnice) – rozlišit hodnoty postoje.
- ❖ minimální počet položek z hlediska spolehlivosti (čím více, tím lépe)

- ❖ **Obsahová validita:** obsahová platnost [diagnostické metody](#) nebo [testu](#), která se zakládá na posudku [kompetentních](#) odborníků

❖ Typy položek:

- hodnotící výrok o předmětu zájmu
- co byste dělali v dané situaci

❖ Metody sestavování stupnic:

- **Thurston** (metoda stejně se jevících intervalů) – posuzovatelé ohodnotí výroky, jak moc jsou pro nebo proti něčemu (11 bodová škála). Pak se získá celkové skóre jednotlivých posuzovatelů a podle korelace se nechají relevantní výroky. Je to ovlivněno názory posuzovatelů.
- **Likert** (met. souhrnných odhadů) – jako Thurston, ale hodnotí se Likertovsky (4/5 bodů).
- **Bogardus** – stupnice sociální distance – 7 bodů, Crespi to v 6bodové verzi aplikoval na cokoliv.

sociologii

- **Guttman** (met. kumulativní stupnice) – každý bod zahrnuje všechny předchozí
- metoda **stupnicové diskriminace** – nejprve se použije Thurston, pak jiní lidé Likert a nakonec se udělá Guttmanovská kumulativní stupnice.

Nepřímé měření

- **Sémantický diferenciál** – hodnotící faktor, mocenský faktor a faktor činnosti, bipolární stupnice (dobrý-špatný)
- **Sémantická geografie** – 3D model, založený na sém. diferenciálu.
- **maskovací techniky** – měření názorů a citů, které nepostřehnutelně souvisí s daným předmětem – jedinec odpovídá, co nejupříjemněji (zvláště týkající se ožahavých témat)

Měřící nástroj je:

- jednodimenzionální
- reliabilní (Krombachovo alfa, faktorová analýza)
- validní (4 druhy validity ?)
- lineární

Babbie, E.: The Practice of Social Research.

Kap. 6: Indexes, Scales and Typologies, (s. 149–173)

prvák - doplnit

Index oproti škále nedokáže odlišit sílu názoru.

Konstrukce indexu:

- ❖ *Výběr položek* – zjevná validita, jednodimenzionalita, obecné/konkrétní, rozdíly
- ❖ *Prozkoumání vnějších vztahů* – vztahy mezi 2 proměnnými, mnohonásobné vztahy mezi položkami
- ❖ *Hodnocení indexu* – rozsah měření, dostatečný počet případů na každém bodu indexu
- ❖ *Chybějící data*
- ❖ *Validizace indexu* – Položková analýza, Externí validizace

Rabušic, L.: České hodnoty 1991–1999

(s. 9–15)^b

XXX

Rabušic, L., Mareš, P.: Je česká společnost anomická?

(s. 175-187)^b

- ❖ Pokusili se převést do českého prostředí Sroleho index anomie. Výsledky byly pěkné, ale nedá se s určitostí říci, co vlastně tento index doopravdy měří, takže se to asi validně používat nedá.
- ❖ **E. Durkheim – anomie** (= soc. situace, kdy dochází k rozkladu a zhroucení normat. řádu společnosti; rozvinut dále **R.Mertonem** – anomie vede k deviantnímu chování

sociologii

- ❖ **Sroleho index anomie = A-škála** pro studium anomie a deviace
 - anomie využita pro popis individuů (psych. stav odcizení)
 - operacionalizace anomie z **5 komponent**, pro každou daná otázka, započítají se jen souhlasy = proměnná (0-5); čím vyšší hodnota, tím vyšší stupeň anomie.
 - politici se nezajímají o potřeby obyčejného člověka
 - společenský řád je bez pravidel
 - obyčejný člověk se má spíše hůře než lépe
 - život nemá význam
 - osobní vztahy k druhým jsou neuspokojující
- ❖ Výsledek: V ČR podíl anomických osob indikovaných Sroleovým testem tvořil 37% v ČR v 1/2 1995; stupeň ve velkých městech (36%) byl vyšší než v Brně (29%), nejvyšší v nejmenších a malých obcích, u starších lidí = je vnitřně validní i u nás
- ❖ **Mc Dill a Ridley či Rhodes** stupnici *dichotomizovali*
 - = 2 typy respondentů: *eunoičtí a anomičtí*
- ❖ **McClosky a Schaar** stupnici *trichotomizovali*
 - = respondenti s nízkou, střední a vysokou anomii
 - *odmítají koncepci* (Durkheim, Merton, Sroleu, kdy *anomie* vzniklá z ekonom. a soc. podmínek vede k *deviantnímu chování*)
 - významnou roli hrají: *osobnostní* (ovlivňují učení a porozumění) a *kognitivní faktory* (emoční – snižují schopnost vnímat správně; přesvědčení a postoje, jak je jedinec přijímán ve skupině); anomie vedlejší produkt socializace
- ❖ z konceptu anomie Srolea vyplývá, že tato proměnná by měla být v těsné korelaci:
 - zda jedinec půjde k volbám
 - mezi pocitem anomie a mírou obav či nadějí z budoucnosti
 - korelace mezi anomii a odhadem, kolik je u nás chudých

Příklady použití:

Řehan, J., Capirkaloglu, P.: **Sociální status a hodnotová orientace mladé generace** (s. 202-215)

Sociální status nemá na hodnoty mladých lidí žádný větší vliv.

Ryšavý – Sociální distance vůči Rómům

- ❖ použita Škála sociální distance Emory Bogarduse
- ❖ **Bogurdassova škála** = měří postoje k etnikám a jinak definovaným skupinám
 - otázky typu: přijal byste do příbuzenstva, za souseda, jako občana, do země, vyloučil ze země příslušníka dané skupiny
 - položky škály řazeny ordinálně (od nejnižší distance po extrém = vyloučení)
- ❖ Výsledek: nemalá část by přijala za přítele, ale zároveň odmítla za souseda
- ❖ rozdíly v soc. distanci mezi telog. (nejnižší míra distnace) a FF a na druhé straně lékařskou na druhé straně

Čapková – Yamagishihova škála interpersonální důvěry a její aplikace v českém prostředí seminárka

Yamagishiho škála interpersonální důvěry

- ❖ **Yamagishihova škála** – v původ. výzkumu IPD se zaměřil na vztah mezi důvěrou a kooperací mezi jednotlivci. Výzkumy v japonském a americkém kulturním kontextu.
 - Y šetření potvrdilo hypotézu, že Američané vykazují vyšší interpersonální důvěru než Japonci
 - Miller a další upozorňují: respondenti nevolí mezi důvěrou a nedůvěrou jako spíše mezi důvěrou a opatrností
 - původní Y dotazník – 60 položek, poté ho zredukoval na 8 položek a využil Likertovu škálu (1 zcela nesouhlasím – 5 zcela souhlasím)
- ❖ Sroleho index anomie- negativní korelace mezi indexem anomie a interpersonální důvěrou- čím vyšší stupeň anomie ve Sroleho indexu, tím nižší důvěra v ostatní lidi
- ❖ otázky týkající se nedůvěry lidem např.: „Můžete mi prosím vybrat všechny ty, které byste nechtěla mít za sousedy?“

Yamagishihova škála

- Při jednání s cizími lidmi je lépe být opatrný, dokud se neprokáže, že jsou důvěryhodní.
 - V dnešním konkurenčním prostředí musí být člověk ostražitý, jinak vás pravděpodobně někdo využije.
 - Pokud ochabne síla policie bojující s kriminalitou, společnost přestane fungovat.
 - Člověk by jiným neměl důvěřovat, dokud je řádně nepozná.
 - Většina lidí zalže, může-li z toho mít prospěch.
 - Když vám někdo složí poklonu, je to proto, že od vás chce něco získat.
 - Když s lidmi spolupracujete, využijí vás.
 - Lidé jednají nepoctivě, mají-li k tomu příležitost.
- ❖ Kódování: 1 silně nesouhlasím; 2 nesouhlasím; 3. ani nesouhlasím, ani souhlasím; 4. souhlasím; 5 silně souhlasím.
 - ❖ Rozsah indexu: **<8 (silná důvěra); 40 (silná nedůvěra)>**
 - ❖ Pozn.: Pro součtový index je lepší stupnici měření **rekódovat** (1 silný souhlas ... 5 silný nesouhlas), aby ve výsledném indexu hodnota 8 znamenala nízkou důvěru a hodnota 40 vysokou důvěru.

ŠKÁLA SOCIÁLNÍ DISTANCE BOGARDUSE

- ❖ Přijal(a) byste ochotně
 - 1. Do blízkého příbuzenství sňatkem
 - 2. Do okruhu svých nejlepších přátel
 - 3. Jako sousedy
 - 4. Do zaměstnání jako spolupracovníky
 - 5. Jako občany tohoto státu
 - 6. Jenom jako turisty této země
 - 7. Vyloučil(a) bych je z naší republiky

- ❖ Tuto škálu sestavil E. S. Bogardus a publikoval ji v *Journal of Applied Sociology* v r. 1925. Dnes se často používá v upravené verzi, jež zní takto:
 - Byl(a) byste ochoten (ochotna)
 - 1. Dovolit Rómům žít v této zemi?
 - 2. Dovolit Rómům žít ve vašem městě?
 - 3. Dovolit Rómům žít ve vaší čtvrti?
 - 4. Nechat Rómům žít jako vaše sousedy?
 - 5. Dovolit svému dítěti, aby si vzal(a) Róma (Rómku)?

❖ DALŠÍ ŠKÁLY MĚŘICÍ SPOLEČENSKOU VZDÁLENOST:

K jakému místu pociťujete nejsilnější příslušnost? A k jakému na druhém místě?

	Na prvním místě	Na druhém místě
Místo nebo obec, kde žijete	1	1
Čechy, Morava	2	2
Česká republika	3	3
Evropa	4	4
Svět jako celek	5	5
Nevím	9	9

Pokyn: Předložte lístek E

V tomto seznamu jsou různé skupiny lidí. Můžete prosím **vybrat** všechny ty, které byste **nechtěl(a)** mít za soudedy? (**Pokyn:** kódujte odpověď za každou skupinu zvlášť)

	zmínil	nezmínil
A) Lidé s kriminální minulostí	1	0
B) Lidé odlišné rasy	1	0
C) Leví extrémisté	1	0
D) Těžcí alkoholici	1	0
E) Praví extrémisté	1	0
F) Velmi početné rodiny	1	0
G) Citově nevyrovnaní lidé	1	0
H) Muslimové	1	0
I) Přistěhovalci / cizí dělníci	1	0
J) Lidé, kteří mají AIDS	1	0
K) Lidé užívající drogy	1	0
L) Homosexuálové	1	0
M) Židé	1	0
A) Rómové	1	0

F - STUPNICE

Upravená verze **Adornovy F-škály**, jejímž prostřednictvím **je možno změřit autoritativní osobnost**.

Redukci původní škály, která měla 30 položek, provedl americký sociolog Leo Srole v r. 1956 ve stati, kterou publikoval v American Sociological Review, No. 6.

F - STUPNICE

(doslovný překlad)

1. Nejdůležitější věcí, kterou je třeba děti naučit, je absolutní poslušnost vůči svým rodičům	1. souhlasím
2. nesouhlasím
2. Každý dobrý vedoucí musí být přísný na své podřízené, aby si získal jejich úctu	1. souhlasím
2. nesouhlasím
3. Vězení je pro sexuální zločince příliš dobré. Měli by být veřejně zbičováni anebo něco ještě horšího	1. souhlasím
2. nesouhlasím
4. Na světě jsou dva druhy lidí: slabí a silní	1. souhlasím
2. nesouhlasím
5. Žádný slušný muž si nemůže vážit ženy, která měla sexuální poměr před manželstvím	1. souhlasím
2. nesouhlasím

Sumovaný index

- ❖ Kontrola použitelnosti: korelace záporné, nízké (do 0,25ú, vysoké(nad 0,85) vyřadit
- ❖ zbytek prohnat SPSS Reliability analysis , zkontrolovat korelaci (nižší než 0,3 odstranit), kontrola velikosti Cronbachova alfa skrz faktorovou analýzu

3 . týden - Sofistikovaný dotazník II.*(Škála postmaterialismu; měření významů - sémantický diferenciál, F-škála)***Rabušic, L.: Tichá revoluce aneb od materialismu k postmaterialismu v západních společnostech. (s. 505–517)**❖ **Daniel Bell**

➤ *Postindustrialismus* je ekonomický systém, založený na produkci, přístupu k informacím, produkci poznání, zlepšení kvality života více než výrobků

❖ **Alvin Toffler**

➤ **První vlna** = změna lidí z kočovníků a lovců v zemědělce (- 10K let)
➤ **Druhá vlna** = začátek průmyslové revoluce (- 300 let)
➤ **Třetí vlna** = podobná Postindustrialismu D.Bella – technologie myslí, ne svalů, vpád computerů, informace a technologické revoluce, (dnes)
▪ spěje to k vyšší fázi demokracie a heterogennější společnosti

❖ **Ronald Inglehart**

➤ Koncepce „**tiché revoluce**“ – přechod od **materialismu** (hodnoty: ekonomická prosperita, hmotné bezpečí, stabilní ekonomický růst, dodržování sociálního pořádku) k **postmaterialismu** (hodnoty: svoboda individua, seberealizace, možnost podílet se na rozhodnutích vlády, myšlenky důležitější než peníze, vytváření humánnější společnosti, ekologie).
➤ příčiny přechodu v prosperitě společnosti a absenci totální války (lidé kladou důraz na potřeby, kterých se jim nedostává (materiální naplněny = důraz na nemateriální = krása, úcat, estetika, potřeba někam patřit)
➤ Podle něj je každá další generace více postmaterialistická. Avšak pro rozvoj postmaterialistických myšlenek ve společnosti je třeba trvalé zajištění materialistických hodnot (podle Maslowovy koncepce pyramidy hodnot).

Rabušic, L.: Je česká společnost "postmaterialistická"?

(s. 3-22)

❖ **Ronald Iglehart – koncepce „tiché revoluce“ a postmaterialismu**

➤ mohutný rozmach ekonomik industriálních spol. v poválečném období navodily svým soc-ekonom. klimatem *změnu v lidských hodnotách a orientacích*
➤ prvořadým cílem nebyly *materialistické hodnoty* tzn. ekonom. prosperita a růst, ale *postmaterialistické* = svobodná seberealizace individua, parcipace na politice, účast na správě věcí, kvalita živ. prostředí
➤ smysl života se posunul a ohniskem je rozvoj individua, potřeba sebereflexe, kreativity a přesvědčení

❖ měření postmaterialismu - zpočátku tzv. čtyřpoložková baterie,

➤ materialistická orientace
▪ udržet pořádek ve státě;
▪ bojovat proti růstu cen
➤ *postmaterialistické položky*
▪ dát lidem možnost hovořit do vládních rozhodnutí
▪ bránit svobodu projevu
➤ výsledek: 1. materialista, 2. smíšený, 3. postmaterialista

- ❖ *později dvanáctipoložková baterie*
 - *materialistická orientace*
 - *důraz na ekonom. jistoty* (růst cen, stabilní ekonomika)
 - *důraz na fyzické bezpečí* (udržet pořádek ve státě, boj s kriminalitou, spolehlivá obrana země)
 - *postmaterialistické položky*
 - *sebeaktualizující prvky osobnosti* - více rozhodování do zaměstnání
 - *intelektuální myšlenky*- myšlenky větší než peníze; bránit svobodu projevu

 - *estetické myšlenky* - pokusit se zkrášlit město - tuto myšlenku nakonec Iglehart z indexu vyčlenil

- ❖ z 12-ti složkové baterie *sumovaný index* -postmaterialistických položek = 5
 - interval = (0-5)
 - kdo vybral 0 položek = slabý postmaterialista
 - tři a více = silný postmaterialista
 - index % rozdílů =PDI = rozdíl mezi podílem postmaterialistů a materialistů v původní čtyřpoložkové stupnici

- ❖ podíl postmaterialistů v ČR - 1990 - 11%, v roce 1991 se snížil na 6% = vliv měla inflace, ekonom. nejistota (lidé se přiklánějí pak k materialist. hodnotám)

- ❖ údaje o postmaterialismu zjišťovány 4x (1991, 1993, 1997, 1999,
 - podíl materialistů v ČR se snížil z 31% na 24%,
 - postmaterialistů zvýšil z 6% na 9%
 - *se zvyšujícím věkem* narůstá u nás počet *materialistů*
 - v nejmladších věk. skupinách (18-29 let) jsou nejvyšší podíly *postmaterialistů*

- ❖ opozice x Iglehartovy baterie
 - I baterie měří spíše soc. klima (v Evropě) než postoje
 - mladí = větší postmaterialisti = způsobeno vyšší úrovní jejich vzdělání

- ❖ ze postmat. studií vyplývá, že badatelé upouštějí od použití 12ti položkové baterie a uchylují se k 4-položkové baterii

Jeřábek, H. 2003. Měření názorového vůdcovství v českých sociologických výzkumech. *Sociologický časopis*, 39 (5): 687-706. (20 s.)

- ❖ Koncept názorového vůdcovství v souvislosti s jeho využitím v *komunikačním výzkumu*
- ❖ používá se stupnice „**síly osobnosti**“ - vyvinula **Elizabeth Noelle-Neumannová** – desetipoložková baterie otázek.

Následovníci (followers)

- ❖ Pojem názorový vůdce (opinion leader) poprvé vymezili **Paul Lazarsfeld** a spol. 1944 – studie „*The People Choice* – zkoumání procesů, utváření postojů a předvoleb. preferencí v předvolební kampani
 - jsou to osoby, které mají vliv na utváření názorů a postojů lidí kolem sebe (dovedou poradit, často žádání o radu, zajímají se o informace z médií i dění kolem)
 - formuloval tezi o **dvojstupňovém toku komunikace** – informace z masových médií často proudí nejprve k názorovým vůdcům a teprve od nich k jejich následovníkům
 - dvojice klas. otázek = souhlas na jednu či obě = názor. vůdcibb:
 - Zkusil jste v posl. době někoho přesvědčit o polit. názorech?
 - Žádal Vás někdo o radu v polit. otázkách?
- ❖ **Robert K. Merton** (*Studie Vzorce vlivu: Studie mezilidského ovlivňování a komunik. chování v lokální komunitě*)
 - **Vlivní lidé** (lidé s vlivem) – influentials – osoby, které mají schopnost přesvědčit ostatní – typologie vlivných lidí:
 - **lokální** (problémy, které válka způsobila lidem ve městě)
 - kosmopolitní (problémy celonárodní bezpečnosti a mezinárodního pořádku, zabezpečení míru)
 - mají odlišné komunikační chování
 - využil **informátory** pro zjišťování „vlivných lidí“ – výzkum „*Rovere Study*“
 - jména osob, která byla jmenována **4x a vícekrát** – ty pak podrobil hloubkovým rozhovorům při nichž zjišťoval způsoby jejich komunikačního chování.
- ❖ **Studie E. Katze a P. Lazarsfelda – Osobní vliv**
 - týkalo se 4 oblastí života žen: módy, návštěva kina, nakupování, veřejných otázek – do jaké míry je ovlivňují média a v jaké působí lidé z okolí
- ❖ Michiganská sociologická škola – soustředili se na interpretaci faktorů působících na volební chování i na utváření postojů.
- ❖ **Zjišťování vůdcovství:**
 - **pozorování** – časově velmi náročné, obtížně slučitelná se zkoumáním postojů
 - **sociometrické volby** – zkoumání jsou omezena na malé skupiny lidí, v nichž se lidé mezi sebou znají (nepoužitelné na širší populaci)

sociologii

- **sebehodnocení** – používané – dotaz nebo soubor dotazů, jak osoba hodnotí své vlastní názorové vůdcovství
- **informátoři** – používané – dotazy na informátory: koho považují za vlivného ve svém okolí

- ❖ **Metoda sebehodnocení** – Lazarsfeld, Berelson, Gaudet 1944 – dvě otázky, které dichotomizovaly na **vůdce a následovníky**.
- ❖ **tzv.** Kingova a Summersova škála – 7-položková baterie otázek (2-3 odpovědi) osvědčila se ve výzkumu trhu

- ❖ **Elizabeth Noelle-Neumannová** – stupnice na měření síly osobnosti „**PS-škála**“, vyjadřuje míru ochoty přebírat vůdčí úlohu v názor. otázkách
 - **desetipoložková baterie jednoduchých otázek** zjišťujících odhad vlastního chování v nejrůznějších běžných situacích (*souhlas, nesouhlas*)
 - 1. obvykle počítám s tím, že, co udělám bude úspěšné
 - 2. jen zřídka si nejsem jistý, jak se mám chovat
 - 3. rád přijímám zodpovědnost
 - 4. rád se ujímám vedení
 - 5. s chutí přesvědčuji druhé o svém mínění
 - 6. často zjišťuji, že se ostatní řídí podle mého vzoru
 - 7. dovedu se dobře prosadit
 - 8. jsem často o krok před ostatními
 - 9. je toho hodně, co mi ostatní závidí
 - 10. často dávám rady a doporučení ostatním

 - Sumární index vyjadřuje v syntetické podobě míru názorového vůdcovství – síly osobnosti v hodnotách stupnice od 75 až do 149.
 - Váhy, bodová ohodnocení uvedená u každé jednotlivé položky v případě souhlasu (12-18b) nebo nesouhlasu (6-9b) respondenta, slouží k výpočtu váženého součtového indexu
 - názorově závislá osoba (75-99b)
 - průměrná osoba (100 – 123b)
 - názorový vůdce (124 – 149b.)

- ❖ **V ČR – 1999-2001 – v Klatovech – standardizovaný rozhovor s 1500 jednotlivci.** *Tři následné vlny* dotazování v panelu asi 600 respondentů vybraném z původních dotazovaných a navíc *kontrolní test*.
 - osoby ze všech společenských vrstev, které měly a mají vliv na formování postojů ostatních
 - názoroví vůdci a vlivní lidé projevují významně intenzivnější zájem o věci veřejné, častěji komunikují se svým okolím
 - pro utváření názorů obyvatel je důležitý zájem o politické dění, jím podmíněná konverzace o veřejných otázkách, jíž se lidé účastní, i aktivní sledování vybraných pořadů masových médií.
 - PS-škála vykazuje významné rozdíly ve vazbě na sociální postavení (lidé postavení výše na socioekonomickém žebříčku mají výrazně větší sílu osobnosti)
 - PS-škála je použitelná pro výzkum komunikačních procesů, sociální a regionální diference a i pro zkoumání hodnotových preferencí a životních orientací ve vztahu k budoucnosti
 - Je úsporná, spolehlivá a má diferenciační sílu

Řeháková, B. 2006. Měření hodnotových orientací metodou hodnotových portrétů S. H. Schwartze. *Sociologický časopis* 42 (1): 107-126. (20 s.)

Rabušic, L. Jak dělat kontrolu vnitřní reliability. (rukopis umístěn v IS). (3 s.)

4. týden - IV) Sofistikovaný dotazník III

(Jak měřit sociální třídu a prestiž povolání, jak měřit politickou orientaci, jak měřit vzdělání podle mezinárodní normy ISCED; sociometrie – měření sociálních preferencí)

Krejčí, J., Matějů, P.: **Standardní klasifikace sociálních tříd a statusu.**
(s. 1–4.)

- ❖ **Měření sociálního postavení na základě povolání pomocí:**
 - třídní klasifikace **EGP** (odráží třídní strukturu)
 - standardní mezinárodní škála *měření prestiže povolání (SIOPS)*
 - *mezinárodní socioekonomický status povolání (ISEI)*
(poslední dvě míry jsou kontinuální)
- ❖ **Dva hlavní přístupy k sociální stratifikaci:**
 - **třídní** pojetí společnosti (relativně homogenní skupiny, omezená mobilní propustnost)
 - **stratifikační** pojetí (hierarchická struktura, vrstvy volně propustné)
- ❖ **Třídní klasifikace EGP**
 - Koncem 70. let navrhli **Ericson, Goldthorpe a Portocarerová**
 - založeno na klasických základech – *Marx a Weber* – klasifikace podle převládajícího typu pracovní smlouvy a míry autonomie (vysoká míra autonomie – manažeři, nižší – administrativa)
 - zahrnuje povolání, ekonomický status, počet podřízených – 11 tříd
- ❖ **Standardní mezinárodní škála prestiže povolání SIOPS**
 - vznikla souhrnem 80 výzkumů z 50. a 60. let - Treiman
 - stanovena na základě *hodnotových soudů* jednotlivých skupin
- ❖ **Mezinárodní index socioekonomického statusu ISEI**
 - *Treiman, Ganzeboom, DeGraf*
 - navazuje na původní Duncanův SEI – použil prestiž hlavních skupin povolání, znalost podílu mužů a žen s vyšším vzděláním a příjmem pro každou skupinu.
 - srovnatelná míra pro všechny vyspělé země, liší se metodou výpočtu, interpretací a významem
 - pracuje na principu *vzdělání > zaměstnání > příjem*
 - Index ISEI = ukazatel sociálně-ekonomického postavení jedince, vykonávající dané zaměstnání
- ❖ Doporučuje se společná aplikace SIOPS a ESEI –kontinuální míry
- ❖ **Subjektivní ukazatele společenské pozice**
 - Respondenti se sami zařadí do určité skupiny.
 - klasifikace do 5 spol.skupin (tříd) – nižší třída, nižší střední třída, střední třída, vyšší střední třída a vyšší třída
 - nebo 6 skupin, kde je navíc dělnická třída
 - nebo užití konceptu sociální status – spol.žebříček

Tuček, M., Machonin, P.: **Prestiž povolání v České republice v roce 1992.**
(s. 367–381)

- ❖ Prestiž povolání odráží názor na společenskou důležitost a plat. U nás jsou jisté výjimky ve vztahu ke světu (v roce 1992), které způsobil minulý režim.
- ❖ **J.Treiman (1977)**, který *na základě srovnání prestižních škál z řady národních výzkumů vytvořil mezinárodní standardní škálu prestiže povolání (ISCO)*.
- ❖ Výzkum prestiže povolání sleduje tyto cíle
 - deskriptivní, popisné zachycení hierarchie prestiže profesí v určitém okamžiku
 - komparační v čase – porovnání vývoje prestiže v určité časové řadě
 - komparační v mezinárodním měřítku
 - determinační a vztahové – souvislost prestiže povolání s dalšími charakteristikami profese
 - strukturální, odhalení hodnotových kritérií, vytvářející prestižní škálu
- ❖ Prestiž povolání je chápána **ve dvou vzájemně spjatých sociálních funkcích**.
 - součást sociálního vědomí
 - součást objektivních charakteristik sociálního statusu, včetně materiální kompenzace za výkon
- ❖ **latentní mobilita** = některé profese prodělají až závratný vzestup na žebříčku prestiže, některé se naopak propadají dolů. Změna je spojena s hlubokými změnami v základních hodnotových orientacích obyvatelstva, které sebou nese zásadní změna politického a ekonomického systému společnosti.
- ❖ výzkum 1967 –
 - **1.** nejvyšší pozice všech profesí, špičkoví odborníci, kulturní elita
 - **2.** „střední inteligence“, kromě učitele obecné školy
 - **3.** nižší článek řízení, preferovaná zaměstnání (horník, kombajnér), dělníci s vysokou kvalifikací
 - **4.** manuální profese
 - Nedocenenými profesemi jsou: knihovník, učitelé základních škol
- ❖ **Po listopadu 1989** dochází postupně k vzestupu prestiže u učitele ZDŠ, zdravotní sestry mistra v továrně. Klesá prestiž vojáka z povolání, řadového úředníka a politického pracovníka. Vysoko je řazena nová profese soukromého zemědělce.
- ❖ **Po dvou letech (1992)** nejvíce propadli *horníci a traktoristé, soustružníci, soukromí zemědělci a mistři v továrně*. Nahoru se propracovali *bankovní úředníci, tajemníci různých politických stran, vojáci z povolání, policisté a operátoři na počítači*. Nižší statut nekalé a pomocné profese“ (číšník, pouliční prodáváč, pomocný dělník...).
- ❖ **Porovnání české škály prestiže povolání 1992 s mezinárodní škálou**
 - Koeficient korelace dosáhl hodnoty 0,885. Tato poměrně vysoká korelace dokládá další přiblížení naší struktury prestiže mezinárodním poměrům.
 - Přetrvávají odlišnosti mezi strukturou prestiže u nás a ve světě : přežívání minulých poměrů a postojů (horník, kněz), negativní reakce na minulé

poměry (sekretářka, voják z povolání), reakce na čerstvé transformační jevy (poslanec, bankovní úředník). Veřejnost si ale málo váží profesí, o nichž se domnívá, že se k penězům dostávají pokoutními cestami.

Plecitá, K.: Měření politické orientace v kvantitativních výzkumech.

(s. 1–4)

- ❖ Vychází ze „Sociálně-psychologického modelu stranické orientace“ (**Michiganský model**).
- ❖ může být *subjektivní nebo objektivní*
 - Deklarovaná (subjektivní) politická orientace:
 - „Kam se řadíte?“
 - 1) Jasná levice, 2) Spíše nalevo, 3) Střed, 4) Spíše napravo, 5) Jasná pravice
 - Nebo zaškrtnutí čtverečku (celkem 10, takže chybí střed)
levice [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] pravice
 - Hodnotová (objektivní) pol. orientace:
 - Baterie otázek na postoje a názory, hodnotí se 4Likertově.

Vinopal J. 2006. Empirická přístupnost levo-pravé politické orientace. Sociologický časopis 42 (1): 129-147. (19 s.)

- ❖ Výzkumné nástroje používané k sledování L-P orientace:
 - jednoduchá sebeřazovací otázka (v průzkumu veřejného mínění, soc. výzkumy)
 - problém: lidé si pod pojmy levice a pravice předstevují různé věci
 - baterie výroků

doplnit s. 133

Koschin, F.: Klasifikace vzdělání.

(s. 259–261)

UNESCO počátkem sedmdesátých let vyvinulo mezinárodní normu pro klasifikaci vzdělání > (ISCED – International Standard Classification of Education). Zreformovaná ISCED z roku 1997 zvažuje i hierarchii a cíl.

- C – příprava pro vstup na trh práce
- B – příprava pro C
- A – příprava na další následné vzdělávání
- na 5. úrovni se používá B místo C

ISCED 0 – preprimární – u nás vzdělávací funkce předškolních zařízení

ISCED 1 – primární – I.stupeň ZŠ

ISCED 2 – nižší stupeň sekundární – II.stupeň ZŠ

ISCED 3 – vyšší stupeň sekundární – střední školy

ISCED 4 – postsekundární neterciární – nástavby

ISCED 5 – 1.stupeň terciálního – vyšší a vysoké školy

ISCED 6 – 2.stupeň terciálního – doktorské studium

Manuál pro implementaci ISCED v zemích OECD. U nás kmenová klasifikace oborů vzdělání.

5. týden –Sofistikovaný dotazník IV

Měření sociálního kapitálu. Sociometrie – měření sociálních preferencí. Měření významů - sémantický diferenciál; návratnost ve výběrových šetřeních (*response rate*).

Sedláčková, M., Šafr, J. 2005. Měření sociálního kapitálu. *SDA Info 1* (4-11)

Šafr, J. 2005. Nové a alternativní přístupy k měření vertikální sociální struktury. *SDA Info 1* (12-14)

Kerlinger, F.: **Základy výzkumu chování.**

Sémantický diferenciál. (s. 547-559)

Sémantický diferenciál

- ❖ tvůrce **Osgood**
- ❖ slouží k měření významů pojmů, pojmové zobrazení na 3 osách, :
 - ❖ se skládá ze **tří škál** – *bipolární adjektiva* = sedmibodové hodnotící škály:
 - **hodnocení** (dobrý x špatný, krásný x ošklivý, čistý x špinavý)
 - **potence** (velký x malý, slabý x silný, rychlý x pomalý)
 - **aktivita** (aktivní x pasivní, bystrý x tupý, rychlý x pomalý)
 - ❖ Je třeba použít i nezabarvené výrazy.
 - ❖ Škály – reprezentativnost a relevance ve vztahu k použitým pojmům.
 - Nejlepší je *sedmibodová škála* (u dětí *pětibodová*). Dá se hodnotit pohledem svým, nebo někoho jiného.
 - ❖ **Analýza dat ze SD:**
 - Užije se buď škála:
 - dobrý 7:6:5:4:3:2:1 špatný nebo
 - dobrý -3:-2:-1:0:1:2:3 špatný
 - ❖ **Zdroje rozptylu:**
 - Různé chápání pojmů, škály, respondenti
 - ❖ **F-škála** – měří fašismus, byla vyvinuta pro studii o autoritářské osobnosti.
 - ❖ **Hlavní analytické možnosti**
 - *srovnání průměru* pojmů (bod. ohodnocení)
 - *analýza vzdálenosti* seskupení (čím menší, tím jsou pojmy bližší významem)
 - *užití faktorových skóre* (3 soubory dat – hodnocení, potence, aktivity)

sociologii

❖ Vzor SD

18. Když se zamyslíte nad výrazem "Váš život v důchodu", jak byste ho popsal? Použijte k tomu, prosím, našich slov tak, že do prostoru mezi jednotlivými výrazy umístíte křížek (x) podle toho, jak toto slovo odpovídá vašemu názoru na život v důchodu. (Ukázat kartu)

Váš život v důchodu

dobrý	: _ : _ : _ : _ : _ : _ : _ :	špatný
prázdný	: _ : _ : _ : _ : _ : _ : _ :	plný
rušný	: _ : _ : _ : _ : _ : _ : _ :	poklidný
smutný	: _ : _ : _ : _ : _ : _ : _ :	veselý
zdravý	: _ : _ : _ : _ : _ : _ : _ :	nemocný
činný	: _ : _ : _ : _ : _ : _ : _ :	nečinný
zajímavý	: _ : _ : _ : _ : _ : _ : _ :	nudný
krásný	: _ : _ : _ : _ : _ : _ : _ :	ošklivý
chudý	: _ : _ : _ : _ : _ : _ : _ :	bohatý
důstojný	: _ : _ : _ : _ : _ : _ : _ :	nedůstojný
samotářský	: _ : _ : _ : _ : _ : _ : _ :	družný
opuštěný	: _ : _ : _ : _ : _ : _ : _ :	vyhledávaný

Kerlinger, F.: **Základy výzkumu chování.**
Sociometrie. (s. 537-545)

- ❖ **Sociometrie** – studium a měření sociální volby (lidí, sdělování, směr vlivu). Vychází to z (či je autorem?) **J.L.Moreno**.
 - *typy sociometrické volby* – s kým byste rád/nerad spolupracoval, kdo ze skupiny je vám nejbližší?
- ❖ **Metody sociometrické analýzy:**
 - SM matice
 - sociogram
 - SM index
- ❖ **Matice**
 - jen čtvercové
 - volba prostá, vzájemná, bez volby
 - Pokud neomezíme počet voleb, získáme tzv. index pospolitosti (kolik má voleb)
- ❖ **Sociogramy**
 - grafické znázornění vztahů
- ❖ **SM indexy**
 - volbový status (kolikrát byl volen – 0,0 až 0,1)
 - skupinová expanzivnost (pokud nebyli omezeni)
 - kohezivnost (soudržnost skupiny – vzájemné volby)
 - index conformity (nevysvětleno)
- ❖ Volba, ovlivňování, dominance, komunikace – to vše SM měří.

Krejčí J.: 2006. Problém nízké návratnosti výběrových dotazovacích šetření. SDA Info č. 2, str. 1-3.

Krejčí J.: 2006. Trendy ve vývoji výpadků návratnosti českých šetření po roce 1990. SDA Info č. 2, str. 3-7. (5 s.)

6. týden - V) Jak pozorovat sociální svět v jeho přirozenosti – základy terénního výzkumu (field research).*(kvalitativní výzkum)*Disman, M.: **Jak se vyrábí sociologická znalost.**

Kapitola 10 (s. 284–321)

❖ Kvalitativní výzkum

- vytváření teorií
- nízká reliabilita
- vysoká validita
- indukce
- pomáhá porozumět pozorované realitě

❖ Kvantitativní výzkum

- testování hypotéz
- vysoká reliabilita
- nízká validita
- dedukce
- testuje validitu porozumění

❖ Respektuj podstatu empirického světa.

- *metoda konstantního srovnávání* – metodologie výzkumu vzniká v průběhu sběru dat.
- *úplný pozorovatel > pozorovatel participující > pozorující participant > úplný participant*

Kvalitativní výzkum

- ❖ = nenumерické šetření a interpretace sociální reality. Cílem je tu odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím.

Rozdíly druhů výzkumu:

- ❖ **Kvantitativní** – cílem je testování hypotéz
- ❖ **Kvalitativní** – vytváření nových hypotéz, nového porozumění, vytváření teorie
- ❖ Redukce informace v kvantitativním a kvalitativním výzkumu:
- ❖ **Kvantitativní** (jeho logika je **deduktivní** – na začátku je problém existující buď v teorii nebo sociální realitě)
 - omezený rozsah informace o velice mnoha jedincích
 - silná redukce počtu pozorovaných proměnných a silná redukce počtu sledovaných vztahů mezi těmito proměnnými
 - generalizace na populaci je většinou snadná a validita této generalizace je měřitelná
- ❖ **Kvalitativní** (jeho logika je **induktivní**. Na začátku výzkumného procesu je pozorování, sběr dat.)
 - mnoho informací o velmi malém počtu jedinců
 - silná redukce počtu sledovaných jedinců
 - generalizace na populaci je problematická a někdy i nemožná

- ❖ **Kvantitativní výzkum** vyžaduje velice silnou standardizaci (⇒ silná redukce informace). Silná standardizace (respondent volí jen určitou kategorii z omezeného počtu) zajišťuje **vysokou reliabilitu** ⇒ **nízká validita**
- ❖ **Kvalitativní výzkum**: standardizace je slabá a proto má poměrně **nízkou reliabilitu**. Slabá standardizace – volná forma otázek a odpovědí nevynucuje taková omezení. Potenciálně proto může mít výzkum **vysokou validitu**.
- ❖ **V kvalitativním výzkumu** není výběr proměnných prováděn výzkumníkem. O redukci dat de facto rozhodují zkoumané osoby – výzkumníkovou úlohou je pak nalézt významné struktury v množině všech proměnných, které respondent považuje za relevantní.
- ❖ **Kvalitativní výzkum** nám pomáhá rozumět pozorované realitě.

Kvantitativní výzkum testuje validitu tohoto porozumění.

- ❖ **Kvalitativní výzkum** jako soběstačná, nezávislá metodologie musí stále ještě bojovat o uznání: přijímané teorie
 - **Fenomenologie** - „Fenomenolog vidí svět – tedy to, co lidé říkají a dělají – jako funkci toho, jak lidé svůj svět interpretují“. (Bogdan, Taylor).
 - **Symbolický interakcionismus** (Blumer, Goffman, Becker) předpokládá, že **sociální vztahy jsou budovány sociální interakcí na symbolické úrovni**. Nesnaží se o kauzální vysvětlení sociálních fenoménů, ale o porozumění **významu** tohoto sociálního chování.
 - **Etnometodologie** (zakladatel Garfinkel) – studie metod, které lidé používají, aby dali smysl situacím denního života.
- ❖ **Nejběžnější techniky sběru informací v kvalitativním výzkumu**:
 - zúčastněné pozorování
 - nestandardizovaný rozhovor
 - analýza osobních dokumentů

Postupné kroky v jednotlivých výzkumech:

- ❖ **Kvantitativní výzkum**:
 - VSTUP: Teorie
 - Pracovní hypotézy
 - Konstrukce vzorku
 - Sběr dat
 - Analýza dat
 - VÝSTUP: Testované hypotézy, ověřená nebo zdokonalená teorie.
- ❖ **Kvalitativní výzkum**:
 - VSTUP: Sociální problém
 - Terénní výzkum, který zahrnuje souběžné vytváření vzorku, sběru dat, analýzu a interpretaci.
 - VÝSTUP: Hypotézy, „grounded theory“
- ❖ **„grounded theory“** (dobře podložená teorie, teorie, která stojí oběma nohama na zemi, „uzemněná teorie“)
 - koncept zavedli **Glaser a Strauss**. Teorie vzniká induktivním procesem, bez pomoci předem připravených hypotéz. Východiskem je existence problému sociálního. Výzkum obvykle začíná **narrativem** (osobní výpovědí), jeho osobním **accountem** (vyličením problému). **V kvalitativním výzkumu výzkumníka i zkoumaná osoba jsou rovnocennými partnery.**

- ❖ **Strategie** Glasera a Strausse je vybudována kolem dvou základních konceptů:
 - „**theoretical sampling**“ – vytváření teoretického vzorku a
 - „**constant comparative method**“ – **metoda konstantního srovnávání** (jejím účelem je vytvářet teorii systematictěji, než je tomu při druhém přístupu – testování hypotéz; **metoda výzkumu není vytvářena předem, ale v průběhu sběru dat**).
 - **Celý tento proces je kontrolován jen a jen vynořující se teorií** – upřesňování, nahrazování novými koncepty a hypotézami (data z různých zdrojů, např. subpopulací) až je výzkum **teoreticky nasycen**.
 - Výzkumník přestává sbírat data v okamžiku kdy dosáhl **teoretické saturace** – už nejsou nalezena žádná nová data, která by mohla být použita pro formování dalších kategorií. (saturace nemůže být nikdy dosaženo studiem jediného problému v jediné skupině).

- ❖ **Jak se dělá kvalitativní výzkum**
 - **Vzorek:** cílem konstrukce vzorku je reprezentovat populaci problému, populaci jeho relevantních dimenzí.
 - **Sběr dat – zúčastněné pozorování:** je styl výzkumu, ve kterém výzkumník participuje na každodenním životě lidí, které studuje (výzkumník se snaží porozumět).

- ❖ Stupeň ztotožnění výzkumníka se studovaným prostředím
 - **Úplný pozorovatel:** prostorové spojení se zkoumanou skupinou, identita výzkumníka je členům skupina známa (nebezpečí zkreslení)
 - **Pozorovatel jako participant:** výzkumník je v sociální interakci se členy skupiny, ale nepředstírá, že je skutečným participantem (např. může předstírat, že skoupe něco jiného).
 - **Participant jako pozorovatel:** výzkumník plně participuje na životě skupiny, ale nezatajuje, že také dělá výzkum (např. novinář na polární expedici). Vynořuje se nové nebezpečí antropology nazvané „**go native**“ – státi se domorodcem, ztratit odstup.
 - **Úplný participant:** výzkumník plně přejímá roli člena skupiny, kterou hodlá studovat. Jeho role výzkumníka není ve skupině známá nikomu. Etické problémy – úlohou výzkumníka je rozumět, ne soudit. Je povinen respektovat etická pravidla skupiny, kterou se rozhodl studovat, i když jsou mimo hranice legality. Výzkumník není udavač!

- ❖ **Termín „zúčastněné pozorování“** se neomezuje na pouhé= pozorování, ale zahrnuje všechny techniky sběru kvalitativních informací, pokud jsou ovšem aplikovány v kontextu participace. Patří sem především:
 - pozorování
 - interview se zkoumanými osobami
 - interview s informátory
 - analýza osobních dokumentů, ale i
 - sama participace, sebereflexe výzkumníka, jak tuto participaci prožíval.

- ❖ **Nestandardizovaný rozhovor** – interakce mezi tazatelem a respondentem, pro kterou má tazatel jen velice obecný plán. \tento plán nezahrnuje výčet otázek, jejich znění ani jejich pořadí.
- ❖ **Osobní dokument** – je respondentova osobní popisná výpověď o vlastním životě, nebo části tohoto života, nebo jednotlivcova úvaha o určité události, nebo problému. Konkrétněji řečeno, jde o takové materiály jako autobiografie, deníky, dopisy a dlouhé nestandardizované rozhovory, zapsané doslovně. (Bogdan, Taylor)
- ❖ Výpověď zkoumané osoby nemusí být jenom verbální. Zajímavá a užitečná může být aplikace **mentálních map** ⇒ jsou používány zejména k tomu, aby shrnuly informaci o mnoha jedincích, aby vyjádřily (třeba systémem vrstevnic), jak intenzivně lidé preferují oblasti z určitého hlediska (jak jedinec vnímá určitý prostor).
- ❖ **Jak zapisovat data v kvalitativním výzkumu?**
 - Rozhodnutí o výběru jedinců,
 - shromažďování dat,
 - jejich analýza,
 - verifikace toho, co jsme slyšeli,
 - metodická rozhodnutí o dalších krocích,
 - to vše je prováděno simultánně a musí být zachyceno v záznamu. Jen tak může výzkumník dokumentovat validitu použitých postupů ⇒ terénní poznámky – jsou v podstatě chronologický záznam toho, co se děje v zkoumaném prostředí, i co se děje v pozorovateli
- ❖ **Vytváření polních (terénních) poznámek**
 - **Záznam rozhovoru nebo pozorování** (lepší je okamžitý zápis než dodatečný – ztráta informace)
 - **Magnetofon** (ten ovšem nezaznamená nonverbální chování – na to nutno pamatovat!)
- ❖ Organizace polních poznámek (Lofland a Lofland)
 - **Organizační dokumentace:** je souhrn záznamů o lidech, místech organizacích, dokumentech atd. (např. adresy, telefonní čísla).
 - **Analytická dokumentace:** je záznamem procesu analýzy dat a jejich interpretace.
 - **Terénní dokumentace:** je komplexní soubor všech našich původních poznámek a jiných dokumentů, organizovaných zpravidla v chronologickém pořadí.
- ❖ Důležitým nástrojem pro organizaci dat je jejich kódování.
- ❖ Kategorie dle Lofland a Lofland (str.317)
 - 1) AKT – dočasná akce krátkého trvání
 - 2) AKTIVITA – akce delšího trvání
 - 3) VÝZNAM – výpověď zkoumané osoby
 - 4) PARTICIPACE – participace/adaptace osoby na (v) prostředí
 - 5) VZTAHY – vzájemné vztahy mezi více osobami posuzované současně
 - 6) PROSTŘEDÍ – celé studované prostředí, vnímané jako jednotka analýzy

sociologii

- ❖ Jiný systém dle Bogdan a Biklen (str.317)
 - 1) **Prostředí/kontext** – obecná informace o prostředí
 - 2) **Definice situace** – informace, jak lidé definují prostředí nebo problém
 - 3) **Perspektivy** – způsob myšlení lidí a jejich orientace
 - 4) **Způsob myšlení** – myšlení o lidech a objektech, detailnější kategorie než kategorie předchozí.
 - 5) **Procesy** – sekvence dění, jeho tok, změny v čase
 - 6) **Aktivity** – pravidelně se objevující typy chování
 - 7) **Události** – specifické aktivity
 - 8) **Strategie** – postupy volené k dosažení cílů
 - 9) **Vztahy a sociální struktury** – neoficiálně definované vzorce vztahů mezi lidmi a skupinami
 - 10) **Metody** – všechny problémy spojené s metodologií výzkumu

Hendl, J. 2005. *Kvalitativní výzkum*. Kap. 2: str. 45-62. Portál, Praha.

Strauss, A., Corbinová, J. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu*. Albert, Boskovice, Část I, str. 9-38.

Petrusek, M. 1990. Kvantitativní nebo kvalitativní metody? *Sociologický časopis* 26 (1-2): 75-88.

- ❖ Sociologický výzkum (klas. schéma):
 - zadání→hypotézy→projekt→dotazník→dotazování→strojové zpracování→výzkumná zpráva→návrhy na opatření→publikace
- ❖ Revolucionizující médium a matice dat:
 - Empirická sociologie vznikla v 30. letech 20. stol.. stabilizovala se v 50. a 60. letech, díky masovému použití počítačích strojů – rozšíření tzv. *survey research* – problém: 1. ignoranti uživatelé produkují nevalidní výsledky a ignoranti čtenáři tyto výsledky špatně interpretují →řešením vyšší vzdělání sociologů

- ❖ Definice kvantitativního výzkumu **podle Galtunga** (umožňuje odhalit zamlčené předpoklady:
 - kvantitativní výzkum je procedurou, která
 - 1. založena na aplikaci výzkumné techniky, jež umožňuje shromáždit velký soubor údajů,
 - 2. je použita na velkém souboru osob
 - 3. povaha získaných dat umožňuje kvantitativní zpracování
- ❖ **podle Smékala**: kvantitativní metodologie = vyjádření výsledků pomocí statistické deskripce a zobecňování pomocí statistické indukce, předpokládá formalizaci zkoumaných proměnných

Zamlčené předpoklady:

1. dotazovací šetření předpokládá schéma stimul(otázka)-reakce(odpověď) = stejný význam otázky pro každého
2. otázka stejně zajímavá či relevantní, jak pro výzkumníka, tak pro odpovídajícího
3. to, co respondent odpovídá, souhlasí s jeho názorem a koresponduje s budoucím reálným chováním
4. validita výpovědí
5. dotazovaný musí rozumět sociální situaci, na níž je dotazován
6. verbální vyjádření je možné přepsat do jiného znaku, tedy kódování
7. zkoumaná realita musí být uchopitelná právě v těch dimenzích, parametrech, proměnných, které jsou dány na počátku výzkumu

Sebekritika empirických sociologů:

- ❖ omezení empirického výzkumu standardního typu:
 - dotazovací metoda je
 - 1. individualistická – individuum je vytrženo ze sociálního kontextu
 - 2. demokratická – nabízí předem definované možnosti výběru
 - 3. statická – zachycuje událost v jednom bodě
 - 4. omezena na střední sociální pozice
 - metodologie kvantitativního výzkumu si vytvořila *ideálního respondenta*, který je dobře socializovaný, ochotný a alespoň min. vzdělaný, a *zajatou populaci*, která je stále dotazována, protože je nejdostupnější a nejzpůsobilější odpovídat

Etické problémy dotazovacího šetření:

Irena Kolodziejová – „komunikační situace při dotazování je nepřírozená, jednostranná, dochází k vykořisťování člověka objektem, člověkem badatelem

Hledání alternativy:

- ❖ 3 základní směry kvalitativního studia sociální skutečnosti:
 - Sociologie každodenního života
 - pojmy: každodennost, rutina, rituál, praxe, běžné vědomí, životní sféry,...
 - Sociologie interpretativní
 - ústřední problém: způsoby, jimiž lidé interpretují dříve, než jednají
 - pojmy: zdravý rozum, smysl, význam, subjektivita, intersubjektivita, temporalita
 - Sociologie teoretická

sociologii

- propojení tradičních sociologických způsobů zkoumání sociální skutečnosti s impulsy kvalitativní analýzy, ale i s interpretativní sociologií
- pravděpodobně nejperspektivnější

Co jsou kvalitativní metody:

- ❖ kvantitativní techniky – vědecké, scientistické, přírodovědné
- ❖ kvalitativní metody – humanitní, humanitární, zkušenostní, fenomenologické, klinické, studium v terénu, výzkum případů, zúčastněné pozorování, běžné vědění

Kvalitativní analýza a každodennost:

- ❖ předmět kval. metodologie – studium běžného, každodenního života lidí v přirozených podmínkách
- ❖ kvalit. postupy:
 - zúčastněné pozorování,
 - zúčastněný rozhovor – vyžaduje znalost specifického jazyka sociální kategorie s níž jsme ve styku, popsání problému by mělo být v jazyce sociálních aktérů
 - analýza autentických osobních dokumentů – dopisy, záznamy, návrhy, ...
 - analýza beletrie a produktů hromadných sdělovacích prostředků

Námítky a diskuze:

kvalitativní metodologie nemá přesná pravidla, data nejsou reprezentativní , nemá rozpracované validizační postupy

Nepovinné**Babbie, E.: The Practice of Social Research.****Kap. 10: Field Research (s. 275–300)**

- ❖ Kdykoli pozorujeme nebo se účastníme sociálního chování, je to vlastně **terénní výzkum**. Terénní výzkum je sbírání dat a zároveň vymyšlení teorie.
- ❖ Terénní výzkum se může zabývat:
 - Practices – činnosti
 - Episodes – události (nemoc, porod...)
 - Encounters – setkání
 - Roles – role – pozice, chování a jeho očekávání
 - Relationship – vztahy
 - Groups – skupiny
 - Organisations – organizace formální (školy, nemocnice...)
 - Settlements – usedlosti, malé skupinky (vesnice, sousedství, ghetta)
 - Social worlds – sociální světy – vágní komunity (sportovní svět, Wall Street)
 - Lifestyles, subcultures – ruling class, urban underclass
- ❖ Rozdíl mezi terénním výzkumem a zúčastněným pozorováním spočívá v míře zapojení se. Plného účastníka neberou lidé jako pozorovatele, ale může ovlivnit skupinu svou činností.
- ❖ **Naturalismus** – od Chicagské školy. Svět „je tam venku“, „takový, jaký je“. Etnografie se zaměřuje na přesný popis. Ne na vysvětlení > rozhovory, pozorování na místě.
- ❖ **Etnometodologie** – svět je sociálně konstruován a lidé popisují svět na „jaký je“, ale tak, jak jej chápou (vnímají) – odvozeno od fenomenologie. Sociolog poruší daná pravidla, takže to, co lidé považovali za dané, je náhle nejasné > „Jak se máš?“ „Jakou část mého života máš na mysli?“. Etnometodologie odhaluje skryté vzorce interakce, ovlivňující naše chování.
- ❖ **Grounded theory** – kombinuje pozitivismus a interakcionismus > odvodit teorie z analýzy vzorů, témat a běžných kategorií, objevených v odpozorovaných datech. Podle ní data nelžou > zachovat zdravou skepsi, dodržet výzkumné postupy. Data se sbírají bez hypotézy.
- ❖ **Institucionální etnografie** – pozorují se utlačovaní. Ptáme se jich na jejich zážitky, které odhalují složitou strukturu útlaku.
- ❖ Participatory action research (PAR):
 - výzkumník přiměje znevýhodněné skupiny vyjádřit své cíle a pomůže jim je dosáhnout svým vedením
- ❖ Case study + Extended Case method:
 - hledá idiografické pochopení daného případu; může dát základ vzniku nomotetické studie.
- ❖ Extended – zjistit si dopředu co nejvíce.
- ❖ Příprava na terénní výzkum:
 - vymyslet co chci dělat, sehnat informátory, literaturu
 - kvalitativní rozhovor – daná kostra, ale ne konkrétní otázky

- ❖ Focus Groups:
 - 12-15 lidí se účastní řízené diskuse na dané téma
 - poskytuje skutečná data ze života, je flexibilní, má zjevnou validitu, má rychlé výsledky, je levný
 - => velká validita, ale nízká reliabilita

Babbie - Kap. 13: Qualitative Data Analysis (s. 359-381)

- ❖ **kvalitativní analýza dat** = non-numerické hodnocení pozorování na základě zúčastněného pozorování, obsahové analýzy, podrobného interview a dalších kvalitativních výzkumných technik
- ❖ kval.an.- metody pro zkoumání dat sociologického výzkumu bez převodu na numerický formát

Spojení teorie a analýzy:

- A) **Objevení vzorců** (frekvence, rozsah, struktury, procesy, příčiny, následky)
 - „**Cross case**“ **analýza** (A.M. Huberman, a M.B. Miles) = analýza křížení případů
 - **a) zaměřená na proměnné.** Dosáhnout všeobecného vysvětlení s použitím co nejméně proměnných.
 - **b) zaměřená na případy** – zjistit vše, co ovlivnilo konkrétní případ
- B) „**Grounded theory**“ – používá metodu neustálého srovnávání.
 - srovnání případů aplikovatelných na dané kategorie
 - sloučení kategorií a jejich vlastností (vztahy mezi koncepty)
 - delimitování teorie (odstranění irelevantních konceptů)
 - napsání teorie
- C) **Sémiotika** – věda o znacích, symbolech, spojení s obsahovou analýzou
- D) **Analýza rozhovorů** – etnometoda

❖ **Zpracování kvalitativních dat:**

- 1) **Kódování** – vytvořit vhodná slova, zachycující obsah textu jako „historie“, „filmy“ > žánrová slova
- 2) **Kódovací jednotky** – knihy, města, věty...
- 3) **Samotné kódování** (hurá, máme PC!)
- 4) **Vytváření kódů** (otevřené) – část analýzy, kdy pojmenováváme a kategorizujeme fenomény skrze podrobné zkoumání dat
- 5) **Dělání si poznámek**
- 6) **Mapování konceptů** – mít stručný přehled na zvláštním papíře

7 . týden – čtecí

8. týden - Nevtrávané techniky sociologického výzkumu I: analýza dokumentů, obsahová analýza.**Disman, M.: Jak se vyrábí sociologická znalost.**

Kap. 7.5 (s. 164-176)

Když se sociolog nevtírá použije:

1) STANDARDIZOVANÉ POZOROVÁNÍ

- ❖ zaručuje srovnatelnost dat od různých pozorovatelů
- ❖ nástroj používaný v experimentu - výzkumník je součástí zkoumaného jevu, pozorování neruší studovaný proces a je spolehlivým nástrojem pro zkoumání takových jevů, které můžeme přímo vnímat (např. výzkumník jako nakupující pozoruje chování ostatních ve frontě)
- ❖ výsledky používáme v kvantitativním výzkumu
- ❖ Problém zkreslení pozorováním – zvláště zúčastněným. Samotné pozorování asi proces neruší.

2) STUDIUM DOKUMENTŮ

- ❖ **Dokument** = hmotný záznam lidské činnosti, který nevznikl za účelem našeho výzkumu (např. daňové záznamy, úřední statistiky, osobní deníky, plakáty a letáky, novinové články)“i zkreslené dokumenty poskytnou informaci
- ❖ Psaný materiál je zdrojem sociologické informace - speciální technika pro analyzování obsahu sdělení = **OBSAHOVÁ ANALÝZA**
 - **je kvantitativní, objektivní analýza sdělení jakéhokoliv druhu** (objektivní = budou-li 2 nebo více výzkumníků nezávisle analyzovat stejný materiál, musí dojít k shodným výsledkům)
 - **může se zabývat jak obsahem sdělení, tak jeho formou, autorem či adresátem sdělení**
 - (příklad: srovnání objektivnosti různých sdělovacích prostředků, identifikace autora, objektivní určení obtížnosti textu pro čtenáře...). Často aplikována při studiu trendů na různých úrovních soc. vývoje.
- ❖ **Hlavní úkol: studie trendů na různých úrovních soc. vývoje**
 - Východiskem jsou pracovní hypotézy = jasné, jednoznačné a podrobné = **konstrukce dobrých kategorií**, do kterých bude obsah sdělení kódová
 - = jsou definovány **kvantitativní jednotky**, ve kterých bude měřen rozsah sdělení, který patří do určité kategorie
 - Kvantitativní jednotky bývají definovány na **dvou úrovních**:
 - a) **záznamové jednotky** – měříme rozsah, frekvenci
 - b) **kontextuální jednotky** – širší rozsah, jsou potřebné tehdy, kdy záznamová jedn. je malá a mohla by zkreslit zařazení do správné kategorie (např. zázn.jedn. je ironické tvrzení „No ty jsi šikovný“ x špatné zařazení do kategorie pochvaly).

❖ Příklady záznamových jednotek:

- 1) Jednotky definované rozsahem – příklad: slovo, tvrzení, věta, řádek, odstavec, článek, kapitola, délka sloupce v centimetrech, filmy-trvání v minutách
- 2) Zdroje, autority – příklad: citované zdroje informace např. tiskové agentury, autority jichž se sdělení dovolává
- 3) Námět, téma – příklad: zápletky v románu či filmu, problémy zdůrazňované politickou stranou v předvolební kampani
- 4) Hrdina – příklad: osoba objevující se ve sdělení, hrdinové fiktivních děl

3) SEKUNDÁRNÍ ANALÝZA DAT = analýza již sebraných („cizích“) dat.

Babbie, E.: **The Practice of Social Research.**

Kap. 11: Unobtrusive Research (s. 304–315.)

- ❖ **Obsahová analýza** – kdo říká co, komu, jak, proč a s jakým účinkem.
Jednotky analýzy = knihy, stránky, odstavce, řádky...cokoli. Problémem je kódování.
- ❖ zjevný obsah x latentní obsah
- ❖ Výhody: můžou se zkoumat data za dlouhé období, projít si znovu data.

Nevtíravé techniky sociologického výzkumu:

- 1) Obsahová analýza
- 2) Analýza dokumentů
- 3) Historická/komparativní analýza

1) Obsahová analýza (Content analysis)

- popisuje, zkoumá lidskou komunikaci (knihy, časopisy, webové stránky, noviny, písně, malby, projevy, dopisy, emailové správy, zákony)
- hledá odpověď na klasickou otázku: Kdo řekl co, komu, proč, jak a jaký to mělo efekt.
- dobře slouží k určení hlavních trendů současné společnosti

❖ Vhodná témata pro obsahovou analýzu:

- Např.: násilí v TV: tušíte, že násilné TV show sponzorují mnohem více společnosti vyrábějící výrobky pro muže, než ostatní sponzoři.

postup:

- vznik operačních definic se dvěma proměnnými: výrobky pro muže a násilí
- klasifikace sponzorů, stupně násilí v jednom show.
- výběru vzorku: které stanice TV sledovat, v jakých periodách, kdy sledovat TV (den, hodina)
- vytvoření vhodných podmínek: dobrý příjem TV, dobře vychlazené pivo, bramborové lupínky, ...
- sledování TV
- analýza výsledků

Jednotky analýzy

- u obsahové analýzy je více zjevné (narozdíl od ostatních metod), že se liší *jednotka analýzy (units of analysis)* od *jednotky pozorování (units of observation)*. Např.: při výzkumu příjmů rodin jsou jednotlivé rodiny *jednotkami analýzy*, ale členové rodiny, u kterých zkoumáme jejich výdělek, jsou *jednotkou pozorování*.
- při vzorkování můžeme vybrat vzorek z podkategorie (subcategories) pro každou jednotlivou *jednotku analýzy*. Např.: když jsou spisovatelé *jednotkou analýzy*, můžeme:
 - a) vybrat vzorek spisovatelů z celé populace spisovatelů,
 - b) vybrat vzorek knížek napsaných námi vybranými spisovateli,
 - c) vybrat část z každé vybrané knihy pro pozorování a kódování.

❖ **Techniky výběru vzorků**

- můžeme použít jak náhodný tak systematický výběr, strukturovaný výběr, skupinový výběr (cluster sampling)

❖ **Kódování**

= transformace hrubých dat do standardizované formy

u obsahové analýzy to znamená kódování, nebo klasifikaci komunikace (hovorové, psané, či ostatní) do stejného konceptuálního rámce.

Např.: úvodníky v novinách mohou být označeny za konzervativní, či liberální, rádia mohou být kódována jako propagandistická, či nikoliv, etc.

❖ **Zjevný a utajený obsah**

- **zjevný, očividný obsah:** využití jasných pojmů pro obsahovou analýzu (např.: výrazu *láska* při zkoumání míry "eroticity" současných románů) může být na jedné straně jasnou výhodou z hlediska reliability, avšak nevýhodou z hlediska validity (neboť pojem *láska* může mít v erotických románech zcela jiný význam)
- **latentní, utajený obsah:** tzv. "mezi řádky", neodkazující pouze na výskyt a frekvenci jednotlivých výrazů, ale vycházející ze smyslu sousloví, nebo celých vět. Potíže nastávají v rozdílném vnímání významu textu a následnému rozdílnému kódování (pasáž, kterou kóduje výzkumník jako erotickou, nemusí být erotická pro druhého)

- ❖ východiskem z tohoto problému může být použití obou metod

❖ **Konceptualizace a tvorba kódovacích kategorií**

Konceptualizace a tvorba kódovacích kategorií je interakcí mezi teoretickým modelem a empirickým pozorováním.

- Ne vždy musí být výsledek obsahové analýzy jednoznačný, záleží též na výběru úrovni vybraného měřítka, kategorií (nominal, ordinal, interval), pozor však na fakt, že výsledek nemusí vždy reflektovat skutečnost a musíme být obezřetní při paušalizaci na celek. (Např.: nemůžeme říci, že díky výskytu slova *láska*: 100x v románu A a 50x v románu B, znamená, že román A je 2x více erotičtější, než román B. Můžeme pouze konstatovat, že román A obsahuje 2x více slovo *láska*, než román B.)

Data processing

1) výstup z kódování by měl mít numerickou podobu. Při počítání frekvence slov je to jednoduché, u latentního významu používáme škál

(1= velmi liberální, 2=liberální, 3=konzervativní, 4= velmi konzervativní, etc.)

2) Při záznamu musí být odlišeny *jednotky pozorování* od *jednotek analýzy*, zvláště, jsou-li odlišné.

3) při počítání výskytu jedno výrazů je též důležité zaznamenat celkový počet jednotek, z kterých výběr pochází (k čemu by nám bylo zjištění, že román obsahuje 87x zmíněné slovo *láska*, kdybychom nevěděli kolik slov má celkem)

Analýza kvalitativních dat

❖ technika: **negativní testování případu** (negative case testing)

1) prověření dat, které mohou poskytnout základní hypotézy

2) analýza všech získaných dat podporujících počáteční hypotézy

3) návrat k případům nepotvrzujícím hypotézy a

a) potvrzení hypotézy (give up)

b) revize hypotézy (fine tuned)

❖ B.Glaser a A.Straus to nazývají **analytickou indukci**.

Např.: 1) chceme prozkoumat vůdcovství v novém kolektivu nějaké společnosti pozorováním na společných setkáních, přičemž budeme předpokládat, že bohatší aktéři budou mnohem více zaujímat vůdcovské pozice. 2) Analýzou zjistíme, že i chudší aktéři získávají vedoucí postavení. 3) Zaměříme se na každý případ majetného pracovníka, který nezískal vůdcovství a zjistíme, že mají velmi malé formální vzdělání, oproti chudým vůdcům, kteří dosáhli vyššího vzdělání. Můžeme tedy:

a) potvrdit hypotézu s odkazem na vyjímku

b) změnit hypotézu na tvrzení, že k vůdcovství vede jak bohatství, tak vzdělání.

Výhody a nevýhody obsahové analýzy

výhody:

❖ levná technika, úspora času i peněz

❖ bezpečí: v případě zpackaného (botch up) surveye je velmi nákladné opakovat celý projekt, oproti obsahové analýze (kde stačí opravit pouze část)

❖ možnost snadné historické komparace, snadnější výzkum minulých trendů (použití starých materiálů- análů)

❖ je velmi nevtíravou metodou (v momentě výzkumu již může stěžít ovlivnit podobu novely, obrazu, projevu)

nevýhody:

❖ špatné ověření zaznamenané komunikace (v případě ústní, grafické komunikace)

❖ validita (při zjevném obsahu)

❖ reliabilita ("*you can always code and recode and even recode again if you want, making certain that the coding is consistent*", Babbie,E., 2001)

Kerlinger, F.: Základy výzkumu chování.

Kapitola Dostupné materiály a obsahová analýza. (s. 523–536)

- ❖ **Dostupné materiály** – získat přehled o situaci, navrhnout hypotézy, ověřit některé hypotézy, validizace jiných výzkumů a jejich dat, kontrola vzorku.
- ❖ **Typy materiálů** – sčítání lidu, noviny a časopisy, různá sdružení a jejich archivy, osobní dokumenty, školní výkazy
- ❖ **Obsahová analýza**
 - metoda studia a analyzování sdělení systematickým, objektivním a kvantitativním způsobem
 - k určení relativní převahy nebo frekvence různých fenoménů
 - je to metoda pozorování – místo pozorování samotných lidí, pracuje se sděleními oněch osob
 - Např. Kouninova a Gumpova studie o účinku trestajících a netrestajících učitelů na dětské názory a špatné chování
 - použití: měření potřeby, postoje, hodnoty, stereotypu, autoritářství, etnocentrismu

 - hlavní problém = použitelný systém kategorií
 - shromáždit zdroje > výběr vhodných zdrojů > zvolení jednotky > systém kategorií > vlastní čtení > sledování a výzkum
- ❖ **Důležité je:**
 - definovat univerzum obsahu na zkoumání
 - kategorizace a rozčlenění Univerza
 - určit jednotku analýzy . slovo, téma, položka, charakter
- ❖ **Jednotky analýzy:** slova, témata...
- ❖ **Kvantifikace:**
 - **nominální měření:** sečíst počty objektů v dané kategorii
 - **pořadové měření:** seřazení podle kritéria (co je lepší, ale ne kolikrát – ordinální)
 - **posuzování:** co je lepší a kolikrát – kardinální)

Kronick, J.: Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat

(s. 57-68)

- ❖ **Tři druhy formální metodologie psaných textů:**
 - **Formální obsahová analýza**
 - vyvinul Bernard Berelson k analýze obsahu masmédií
 - kvantitativní metoda
 - patří do pozitivistického modelu empirického výzkumu = předpokládá existenci logicky vytvořené teorie ve formě obecných tvrzení a odvozených hypotéz
 - cíl: extrakce proměnných v textu v měřitelné podobě
 - vhodná pro testování hypotéz, lze použít na jakýkoliv problém

- Např. a) Výzkumník **vybere jednotku analýzy** = např. jednotlivá slova, věty nebo celé části textu
 - b) **sestaví slovník (kategorie znaků, proměnných)** – pomocí něj přiřazuje vybrané proměnné z textu k jednotlivým kategoriím znaků.
 - c) **vybírání a přiřazuje** konkrétní slova z textu proměnným(kategoriím), které nás zajímají
- **Glaser – Straussova metoda konstantní komparace**
 - vyvinuta v šedesátých letech jako reakce na nedostatek korespondence abstraktně vytvořené teorie s empirickým prostředím
 - metodologie pro generování abstraktní teorie z empirických dat, v tomto případě psaných záznamů. Používá PC program.
 - výzkumník hledá v textu a následně zaznamenává znaky; hledá vztahy(pravidelnosti) , hypotézy , teorie
 - cíl:vytvoření formální teorie
 - **Interpretace textu podle hermeneutické tradice**
 - klade důraz na hledání významu uvnitř materiálu. Je to časově náročné a proto uplatnitelné jen na velmi cenné materiály.
- ❖ **Společné charakteristiky:**
- mít problém, či sadu otázek (tyanalýzu vedou)
 - výběr dokumentu musí být ospravedlněn
 - musíme mít teoretický rámec
- Problém je, když neznáme autora textu.
- ❖ **Interpretace má dvě pravidla:**
- text se musí pochopit z jeho kontextu (stop etnocentrismu)
 - jednotlivé části pochopíme ve vztahu k celku a naopak
- ❖ **Metodologie**
- ospravedlnění výběru textu
 - nejprve celý text přečteme, určíme druh textu, případně rozčleníme na části
 - směr analýzy určují kladené otázky
 - zabýváme se textem do hloubky
 - interpretujeme části v kontextu jiných částí, celku a naopak
 - projdeme i alternativní interpretace
- ❖ **Standardy pro validitu**
- konzistence (částí s celkem)
 - celistvost (v úvahu brát všechny důkazy)
 - přesvědčivost (co jiný výklad?)
 - smysluplnost

Příklad použití:

Vohralíková, L. 2002. O čem psali a bádali čeští sociologové v devadesátých letech dvacátého století. *Sociologický časopis* 38 (1-2):139-151.

9. týden - Nevtrávané techniky sociologického výzkumu II:

(Statistiky jako zdroj informací pro sociologickou analýzu. Sekundární analýza)

Babbie, E.: **The Practice of Social Research.**

Kap. 11: Unobtrusive Research, (s. 315–321)

- ❖ **Analýza existujících statistik** (např. Durkheim- studium sebevraždnosti – u protestantů vyšší míra než u katolíků)
- ❖ **Jak řešíme problémy validity:**
 - **logické odůvodňování (odvození)** – v černošské čtvrti budou žádat o byt asi hlavně černoši
 - **opakované měření více indikátory = replikace** – jeden znak neznamená nutně danou vlastnost, je třeba zkoumat zevrubněji (*např. docházka do kostela ještě nevypovídá mnoho o pobožnosti. Ale když navíc člověk dává peníze na charitu, je pokřtěný, měl svatbu v kostele, posílá děti do nedělní školy... to už o něčem vypovídá*)

Buriánek, J.: **K pojetí sekundární analýzy.**

(s. 74-91)

XXX

Disman, M.: **Jak se vyrábí sociologická znalost.**

Kapitola 11 (s. 326–360)

- ❖ **„Stranger“** - Alfred Schutz
 - studie = hluboký vhled do procesů, jimiž prochází člověk, který se musí zařadit do skupiny s kulturou, která mu není jeho vlastní. Důležitý pohled ve **srovnávacím výzkumu.**
- ❖ Cizincova neschopnost akceptovat všechny vzorce hostitelské společnosti je vnímána jako jeho neochota „stát se jedním z nás“. Např. „Oni slaví vánoce špatným způsobem. Dávají dětem dárky na Štědrý večer, místo aby jim je dali druhý den ráno.“
- ❖ **ETNOCENTRISMUS**= Interpretace jiných kultur v pojmech naší vlastní kultury.
- ❖ člen kultury přijímá schémata kulturních vzorců, předávaná z generace na generaci
- ❖ cizinec může sdílet se skupinou budoucnost a přítomnost, ale logicky ne minulost
- ❖ cizincovy zvyky a zkušenosti již nemusejí platit
- ❖ členu skupiny stačí vědět „že“, cizinec potřebuje vědět „proč“
- ❖ cizinec není schopen rozlišit mezi typickým a individuálním
- ❖ kulturní vzorce domácích dávají domácímu jistotu, zatímco cizince dokonale matou

sociologii

- ❖ „**marginal man**“ – existuje na pokraji 2 kultur a neví, do které patří (není schopen nahradit staré kulturní vzorce, které si s sebou přinesl, vzorci nové kultury)

Jak se zkoumá cizinec:

- ❖ problém překladu – gramatika, slovník, rozdíl v kontextu kultury
- ❖ Optimalizace překladu = **technika zpětného překladu**. Postup je velice časově náročný a drahý. Pro zpětný překlad bychom měli využívat vždy jiného překladatele. Jeden přeloží do ČJ a druhý zase do AJ= zda je to stejné. b
- ❖ Mezinárodní pracovní tým je nejlepším prostředkem proti etnocentrické interpretaci dat.

Hadaway, C. K., Marler, P. L., Chaves, M.: **What the Polls Don't Show: A Closer Look at U.S. Church Attendance.**
(s. 741–752)

Vysoká účast na bohoslužbách, získaná dotazováním není skutečná. Autoři zjistili procento lidí, kteří se hlásí k náboženství a návštěvám bohoslužeb v okrese se 100.000 obyvateli. Pak zjistili všechny kostely a místa, kde bohoslužby probíhají a sečetli účastníky. Oproti deklarovaným cca 40 procentům obyvatel chodí na bohoslužby jen asi 20 procent.

10. týden - Mezinárodní komparativní výzkum; sociologický výzkum a internetové zdroje. Hodnotící výzkum**Babbie, E.: The Practice of Social Research.**

Appendix B: Sociology in Cyberspace. (s. A82–A15)

- ❖ Diskutuje čtyři náměty: email, adresář, vyhledávače a World Wide Web.
- ❖ Některé typy užívané v USA:
 - edu edukační instituce
 - com komerční provider
 - org nezisková organizace
 - gov vládní úřad
 - net regionální provider
- ❖ Adresář
 - Nejčastěji běhají jako *listserv*, *listproc*, *majordomo*
 - Např. METHODS je adresář vytvořený pro učitele učící metody sociálního výzkumu, do kterého se kdokoli může připojit. Každý z předplatitelů může do katalogu poslat zprávu a ta se odešle do schránky všech předplatitelů, stejně jako případná odpověď. Umožňuje to diskusi metod a výsledků.
- ❖ sdílení souborů: služba file transfer protocol – ftp.

Kreidl, M.: Americký výzkumný program „General Social Survey“.

(s. 1–5)

- ❖ GSS je pravidelně opakovaný výzkum obyvatel amerických domácností, který provádí Národní centrum pro výzkum veřejného mínění – NORC. Většina dat je přístupná všem zdarma a jedná se o jednu z nejcitovanějších databází. Důvody jsou následující:
 - je to první výzkum, který byl určen primárně pro veřejné využití
 - je velmi široce pojat – otázky mají velký záběr
 - otázky se opakují – longitudinální data
 - umožňuje provedení i velkých analýz
 - má významnou mezinárodní komponentu
 - má vysokou návratnost a je také vyučován na univerzitách
- ❖ Historie GSS
 - GSS vychází z projektu Sociální indikátory a osobní iniciativy Jamese A. Daviese. Ten uskutečnil v roce 1972 malý výzkum, jehož výsledky zpřístupnil veřejnosti. Dnes je to jeden z největších a nejlepších archivů dat o americké společnosti se stále vzrůstající mezinárodní složkou. Provádí se jednou za dva roky.
- ❖ Obsah výzkumu
 - první část – demografické údaje + postoje a chování
 - druhá část – tematické moduly (každý rok jiné, ale postupně se opakující – vztah k armádě, emoce, duševní zdraví, altruismus...) někdy i více tem. modulů v jednom roce.
 - třetí část – mezinárodní moduly
 - čtvrtá část – experimenty
 - pátá část – doplňky
- ❖ Používání GSS
 - Je zdarma online pro všechny. Velmi variabilní a propracovaná databáze.

Krejčí, J.: British Social Attitudes.

(s. 7–8)

Je britskou obdobou GSS. Provádí se od roku 1983 a monitoruje změny sociálních hodnot obyvatel GB. Každý rok se účastní cca 3500 obyvatel Anglie, Skotska a Walesu, starších 18 let. Skládá se z rozhovoru a dotazníku.

Krejčí, J. 2005. Mezinárodní program sociálního výzkumu. *SDAInfo*, 1: 1–4.

Vlachová, K., 2006. The European Social Survey (ESS): o projektu a dostupnosti dat. *SDAInfo* 2:14-16. 2:14-16.

Krejčí, J. 2006. Mezinárodní sociálněvědní komparativní výzkum a Česká republika: Přehled výzkumů a dostupných dat. *Sociologický časopis* 42 (1): 149-173.

Babbie, E.: The Practice of Social Research.

Kapitola 12: Evaluation Research (s. 332–354)

- ❖ Hodnotící výzkum = hodnocení dopadů sociálních intervencí (nové učební metody, inovace...), zda bylo zamýšlených důsledků dosaženo.
- ❖ Použití: survey, experiment
- ❖ Hodnotící výzkum se **snaží ovlivnit dění**.
 - *jaká témata se dají zkoumat* – např. měla by sociální intervence zamýšlený účinek?
 - *formulování problému* – co měřit – měření „neměřitelného“
 - *specifikování výsledků* – response variable. Vědět, co a jak chceme měřit.
 - sledování a měření kontextu výzkumu (máme program pro nezaměstnané; úspěch měříme mírou zaměstnanosti našich klientů, ale jaká je celková nezaměstnanost?)
 - pro koho je program vhodný
 - specifikace zásahu – jak zasahujeme – projeví se to všude stejně?
 - populace – ujasnit, definovat koncepty
 - nové a staré metody (míry)
 - délka experimentu.
 - operacionalizování úspěchu a neúspěchu

Druhy hodnotícího výzkumu:

- ❖ **experimentální**
- ❖ **kvaziexperimentální**
 - není náhodné rozdělení na pokusnou a kontrolní skupinu
 - „Time-Series Designs“ – časové záznamy z doby před a po zásahu (bez kontrol. skupiny)

sociologii

- Neekvivalentní kontrolní skupina – pokud není možné vytvořit dvě skupiny, tak se vybere již existující a hodně podobná
 - „Multiple Time-Series Designs“ – více skupin po delší čas
- ❖ Kvalitativní hodnocení – sociální kontext (administrativní kontrola, etické otázky), sociální indikátory (čísla – death rates...)

Rabušic, L. 2000. **Hodnotící (evaluační) výzkum. Rukopis.**

V hodnotícím výzkumu aplikujeme nejrůznější výzkumné postupy s cílem zhodnotit účinky programů sociálních služeb a sociální intervence. Rozvinul se výrazně v 50. letech s rozvojem sociálního státu a potřebou kontrolovat efektivitu vynaložených prostředků.

Hodnocení znamená srovnávat pozorovanou věc, aktivitu, naměřenou hodnotu s nějakým standardem. Ten určují:

- sponzoři programu
- lidé, kteří program naplňují
- příjemci (recipienti) programu

Problémy s uznáváním výsledků výzkumu

- Výsledky výzkumu nejsou vždy prezentovány ve formě přístupné laikům
- Výsledky jsou někdy v ostrém protikladu s hluboce zakořeněnými představami
- Využití výsledků výzkumu brání tzv. osobní zájmy (vested interests)

Při přípravě hodnotícího výzkumu je třeba, aby jeho autoři:

- získali informace o těch, pro něž mohou z evaluace vyplynout důsledky
- si uvědomili, kdo si evaluaci přeje, proč si ji přeje, ale také kdo si ji nepřeje + důvody
- předali těmto lidem projekt k připomínkám

Hodnotící výzkum je často prováděn na základě modelu **CIPP** (Context–Input–Process–Product):

<i>Prvek</i>	<i>Kladené otázky</i>
Kontext (Context)	Jaké jsou cíle programu. Odpovídají potřebám příjemců?
Vstupy (Input)	Jaké prostředky jsou požadovány pro naplnění cílů programu?
Průběh (Process)	Jak byli účastníci informováni o průběhu aktivit? Jak byly přidělovány zdroje? Jak byly připravovány materiály?
Produkt (Product)	Jaká existuje evidence o výsledcích programu? Měl by být program ukončen, měl by pokračovat, měl by být zásadně revidován? Měly by být zdroje sníženy či navýšeny? Měl by být program sloučen s jiným programem?

Kroky při provádění evaluačního výzkumu:

- A) **Příprava** –co má být hodnoceno, účel hodnocení
- B) **Popis evaluanda** (toho, co se má hodnotit) - získat detailnější představu o průběhu programu
- C) **Účel hodnocení**
- D) **Identifikace hlavních hráčů** (sponzoři, správní rada, úřady, politikové, zaměstnanci programu, recipienti (někdy i rodiče recipientů), zástupci místní veřejnosti)
- E) **Podmínky a limity evaluace**

Otázky kladené při hodnotícím výzkumu:

- **deskriptivní:** zjišťujeme, co program vlastně je a co naplňuje
- **na provádění programu** (implementační): jaké aktivity byly prováděny, zdali to jsou ty, které byly původně zamýšleny a zda se dotýkají původně zamýšlených problémů a populace
- **jaký má program vliv:** osvětlí skutečné účinky programu

Sběr dat

Je možné HV rozdělit do následujících tří typů podle toho, zda výzkum hodnotí:

- konečné účinky programu
- problémy spojené s implementací programu
- informace potřebné pro zavedení nového programu a pro jeho rozvoj (needs assesment)

Jelikož se v tomto typu hodnotícího výzkumu pohybujeme v oblasti **sociálních potřeb**, je třeba si uvědomit, že v tomto kontextu mohou být potřeby definovány z hlediska normativního a z hlediska poptávkového.

- **Normativní definice potřeb** - srovnávat životní podmínky s takovou úrovní, která je považována experty na daný problém za lidsky akceptovatelná a důstojná
- **Definice potřeb z hlediska poptávky či požadavku** - vycházíme pouze ze situace postižených

Pro hodnocení potřeb existuje pět druhů výzkumných technik:

- technika klíčového informátora (experta)
- technika komunitního fóra
- technika zkoumání případů, které již sociální službu někde využívají
- technika sociálních indikátorů (statistiky)
- technika průzkumu cílové populace.

11. týden - Zkoumání jednotlivého případu

Rabušic, L.: „Výzkumná metodologie typu N = 1“.

(15 s)

- ❖ typ výzkumu, který se soustřeďuje pouze na jednu jednotku (single-case design). Cílem je **analýza proměn chování**. Pokud se provádí dobře, dá se i generalizovat.
- ❖ **Základní otázky:**
 - Nastala změna v pozorovaném chování?
 - Způsobila tuto změnu naše intervence?
- ❖ **Struktura:**
 - opakované měření problematického chování (vlastnosti) = závisle proměnné, čímž se ustaví tzv. **základna** (baseline-základní hodnoty). Základna má také funkci kontrolní fáze (kontrolní skupina).
 - Základna se srovnává s trendem, který je získán ve fázi intervence (experimentální fáze= zavedení nového prvku – nezávislé proměnné, má snížit daný problém). Důležité je **opakované měření** v obou fázích výzkumu (alespoň 10krát až 15krát). Pak je jistota, že ke zlepšení došlo vlivem intervence.

Co N=1 design měří?

- ❖ **Frekvenci výskytu chování** – vhodná pro nespojitý (diskrétní) charakter dat (chování, které trvá relativně konstantní dobu). Nehodí se pro spojitý (kontinuální) – např. úsměv, odpočívání v houpacím křesle, čtení knihy apod.
- ❖ **Délka trvání chování** – pokud lze jasně definovat začátek a konec
- ❖ **Měření intervalů:** definujeme časový blok, který rozdělíme do krátkých intervalů. Během nich pozorujeme chování klienta. Pokud nastal definovaný projev chování, zaznamenáme ho. Vhodný jak pro nespojitý, tak spojitý chování.
- ❖ Musíme si dát pozor, aby tyto cyklické výkyvy neovlivnily naši interpretaci zaznamenaných dat!

Reprezentativnost- N=1

- ❖ *není možná randomizace*, musíme brát v úvahu *cyklické výkyvy / kolísání v průběhu dne, týdne/*, znáhodnit dobu použití intervence apod.
- ❖ předem stanovíme: 1. kolikrát budeme data zaznamenávat v průběhu dne, týdne, měsíce 2.jak dlouho budeme chování pozorovat 3.kdy budeme pozorovat 4. zvolíme délku intervalu
- ❖ **Kontext pozorování**-údaje o tom ,kdy probíhalo-přesné určení kdy nastala změna / zda nedošlo ke změně podmínek v klientově prostředí/.

Operacionalizace zde není snadná (sledujeme pouze indikátory) Proto se monitoruje několik indikátorů, negativních i pozitivních. (dva až tři > splňují požadavek **triangulace** - *maximalizovat šanci zachytit postulovanou variabilitu závisle proměnné tím, že sledujeme více než jeden indikátor*)

Typy trendů v základně:

- ❖ rostoucí, sestupný, plochý, cyklický, nestálý
- ❖ Interpretace významu rostoucí nebo klesající křivky závisí na operacionalizaci sledovaného problému (je dobře vyšší, nebo nižší výskyt?). Pokud základní hodnoty naznačují zlepšující trend, je dobré pokračovat v měření základních hodnot až do té doby, dokud se trend neustálí a nevyrovná

Typy výzkumu:**❖ AB formát**

- základní, nejjednodušší
- obsahuje fázi měření základních hodnot (A) a fázi intervence (B). Síla tohoto modelu může být znásobena tím, že stejnou terapii aplikujeme i v případě dalších klientů.

❖ Formát ABAB

- lepší kontrola vnějších vlivů, přidává se po přerušení
 1. První fáze AB
 2. Přerušení působení terapie do ustálení stabilního trendu= 2.základna
 3. Zavedení intervence a druhá fáze A i B
- navíc druhá fáze měření základních hodnot a druhá fáze intervence (přerušit se působení terapie). Dva **problémy** (praktický a etický charakter):
 - 1) Je ospravedlnitelné, aby úspěšně fungující intervence (terapie) byla přerušena? Nezpůsobí to klientovi utrpení nebo nezvýší to finanční náklady terapie?
 - 2) Návrat k fázi A není v mnoha případech vůbec možný, neboť terapie měla nevratné důsledky.

❖ Formát několikeré základny (multiple baseline design)

- Měření základních hodnot (A) začíná ve stejném okamžiku, fáze intervence (B) je zavedena v různé době.
- měří *různá chování u jednoho subjektu*
 - Problém: generalizační efekt - který způsobuje, že terapie zavedená u prvního chování se automaticky přenáší i do chování druhých a začíná paralelně působit
- nebo *jedno chování v různých prostředích*
 - Problém: generalizační efekt-terapie začíná působit paralelně v různých prostředích
- nebo *jedno chování u různých subjektů*

❖ Jak se analyzují data - tři otázky:

- **Vizuální signifikance** - Je v datech grafu zřetelný vzor? Hledáme okometricky vzor v datech.
- Jaká je **statistická pravděpodobnost, že změnu způsobilo něco jiného?**
 - určíme **statistickou signifikanci**-do jaké míry je kolísání způsobeno náhodou nebo je výsledkem konzistentního vlivu
a/ procedura dvou směrodatných odchylek /95% pozorování/
 - V normálním rozložení leží v rozmezí dvou směrodatných odchylek od průměru v obou směrech 95% pozorování.

- **b/ technika proložení lineární přímky** – pokud mají data jasně sestupný nebo vzestupný trend. Data základních hodnot proložíme přímkou, která naznačí linearitu jejich strmosti či poklesu. Tuto přímku protáhneme do oblasti data intervence a sledujeme, jaká proporce dat fáze A a dat fáze B se nachází nad ní či pod ní.
(Data A rozdělíme na poloviny a pro každou spočítáme průměr. Hodnoty průměrů vyneseme do grafu v polovinách příslušných půlek a propojíme přímkou, která bude až do konce oblasti B. Pak záleží na tendenci dat. Když stoupají, zajímá nás oblast nad přímkou a naopak. Spočítáme podíl dat základny v cílové zóně. Pak určíme oblast zájmu stejným způsobem ve fázi B. Pomocí tabulek se porovná podíl případů v klíčových zónách. Ty nám řeknou, zda je rozdíl podílů statisticky významný).
- **c/ prostřednictvím frekvencí** – u dichotomických dat / daty proložíme přímkou oddělující ano a ne /
 - Pokud je změna chování korelována se zavedením intervence, do jaké míry je tato proměna důležitá z praktického hlediska?

12. týden - Etika a politika sociálního výzkumu. A k čemu ten výzkum vlastně je?

Babbie, E.: **The Practice of Social Research.**

Kapitola 18: The Ethics and Politics of Social Research (s. 469–487)

- ❖ **dobrovolná participace** ve výzkumu
- ❖ **nepoškodit účastníky**, informovaný souhlas
- ❖ **anonymita + důvěrnost**
- ❖ **Ize klamat participanty?**
 - *debriefing (hlášení)*, interview v průběhu experimentu, kde se objeví problémy k řešení. Pravda je sdělena později – citlivě (někdy pro výzkum je někdy nezbytné, aby respondent neznal účel či zadavatele výzkumu)
- ❖ při zpracování zprávy uvést metodologii, aby si to mohl každý vyzkoušet

Babbie, E. 2001. 9th Edition. The Practice of Social Research. Wadsworth Publishing Company. Kap. 19: The Uses of Social Research, s. 491–498.

ASI navíc Konstrukce teorií

Možný, I., Rabušic, L.: **Úvod do metodologie vědy pro sociology.**
Kapitola 10 (s. 71–81)

Cílem vědy je výstavba teorie. Teorie musí být explikací.

Empirikové zdůrazňovali smyslovou zkušenost jako jediný pramen poznání > indukce, pozorování

Racionalismus založen na rozumu

Dialektická koncepce slučuje dedukci a indukci dohromady

Deduktivní výstavba teorie:

- vyvozujeme nové poznatky z původních premis. Pokud dodržíme při odvozování pravidla logiky, budou platit i nové závěry. Nowak (1975) upozorňuje na dva body:

- 1) Prvotní termíny – slouží k definici ostatních bodů a sami se neurčují
- 2) Rozlišujeme mezi výchozím tvrzením (axiómy, postuláty) a odvozenými tvrzeními

Hypoteticko-deduktivní způsob

- formulujeme hypotézy > logicky odvozujeme důsledky > důsledky ověřujeme v praxi

Nomologicko-deduktivní explanace

- explanans = tvrzení o výchozích podmínkách (C) + obecné zákony (L) >> logickou dedukcí dostaneme:

- explanandum = popis empirického jevu, který je vysvětlován (E)
- je vhodné pro vysvětlení i predikci

Pokud jsou podmínky a zákony takové, že daná věc nastane

- vždy > *deduktivní systematizace*
- s nějakou (vysokou) pravděpodobností > *induktivní systematizaci*

Induktivní výstavba teorie:

Empirické generalizace, které vypovídají o pravidelném výskytu nějaké vlastnosti, nebo vztahu závislosti mezi dvěma vlastnostmi. Výroky formulované na základě induktivních postupů podle pravidel logiky.

- V praxi se oba postupy prolínají a neodtrhávají.

Systémový přístup

System – komplex elementů, které jsou v interakci. Systemem je tedy každý organizovaný celek. Tento přístup rozkládá celek na části, zkoumá jejich funkce i funkce systému jako celku.

Modelování

Model je myšlenkově či materiálně realizovaným systémem, na kterém se studuje skutečný objekt. + kauzální modelování.

Babbie, E.: The Practice of Social Research.

Kapitola 2: Paradigms, Theory and Research (s. 41–66)

Paradigmata – základní modely, které používáme k organizování a utřídění našich pozorování a výzkumů.

Makroteorie – zabývá se velkými skupinami a jejich problémy

Mikroteorie – zabývá se jednotlivci a malými skupinami

Positivismus

- A. Comte – teologická fáze poznání trvala do cca roku 1300, poté fáze metafyzická (příroda a její zákony místo Boha), on otvíral fázi třetí – pozitivistickou (vědecké zkoumání společnosti).

Sociální Darwinismus

- myšlenka o nejsilnějším přeživším aplikovaná na lidské společnosti

Konfliktní paradigma

- vychází z Marxe – konflikt tříd a souboj o nadvládu

Symbolický interakcionismus

- Simmel, Mead, Cooley. Záleží na lidské komunikaci, schopnosti vcítit se do druhého.

Etnometodologie

- zkoumá se společnost skrze její pravidla, která výzkumník záměrně naruší, aby poukázal na jejich umělost (pojede ve výtahu zády ke dveřím... - Bernard McGrane)

Strukturální funkcionalismus

- Comte + Spencer – společnost je jako tělo. Má různé orgány, které plní funkce, spolupracují a i tělo má kontakty s okolím.

Feministická paradigma

- ženský pohled na svět je jiný a nebyl dlouho muži ve vědě zohledňován.

Znovuzvážená racionální objektivita

- Aschův experiment – která ze tří čárek odpovídá délkou čtvrté? Je jasné, že B, ale všichni ostatní (ve skutečnosti také výzkumníci) řeknou D. Pak vedoucí řekne, že byla jen jedna špatná odpověď. Tedy ta vaše. Jak dlouho půjdete proti skupině?
- Zvolíte D, i když je to špatně > dá se zkoumat neracionální jednání racionálně

Součásti sociální teorie

- fakta – skutečnosti (pozorované, ověřené...)
- zákony – pravidla, která různé jevy „poslouchají“ – pozorované pravidelnosti
- teorie – na rozdíl od zákonů jsou to systematická vysvětlení
- proměnné – druh konceptu, definovaný mnoha atributy
- axiomy a postuláty – fundamentální předpoklady, považované za správné
- hypotézy – testovatelné očekávání o empirické realitě, vynesené z obecného pohledu
- nulová hypotéza – předpokládá nulový (žádný) vztah mezi sledovanými proměnnými

Babbie, E.: The Practice of Social Research.

Kapitola 3: The Idea of Causation in Social research (s. 69–86)

Determinismus – všechno má své příčiny (a důsledky). I příčiny mají příčiny.

Idiografické vysvětlení – konkrétní věc

Nomotetické – obecné principy

Korelace:

- pozitivní (čím více A, tím více B)
- negativní (čím více A, tím méně B)
- falešná (ve skutečnosti vztah neexistuje)

Příčiny:

- nezbytné > aby nastalo B, musí vždy nejprve nastat A
- zbytné > pokud nastane A, nastane i B, ale B může nastat i v důsledku C,D, a E

Chyby:

- provincialismus – nezapomenout se oprostít od lokálního kontextu
- ukvapený závěr – vše zkontrolovat a neukvapit se
- zpochybnitelná příčina – je to opravdu tak?
- potlačené důkazy – ne všechny důkazy jsou relevantní
- falešné dilema – volba, do které jsme dotlačeni a není reálná (je to A, nebo B? ale ve skutečnosti je to A a E)

Kerlinger, F.: **Základy výzkumu chování.**

Dodatky: Výzkumná zpráva (s. 666–671)

Účelem výzkumné zprávy je sdělit čtenáři co jsme zkoumali, jakými metodami a k čemu jsme dospěli. Čtenář by měl mít dost informací na to, aby zhodnotil naše postupy a věrohodnost závěrů.

Struktura zprávy by mohla být následující:

- ❖ Problém
 - teorie, hypotézy, definice
 - předchozí výzkum, literatura
- ❖ Metodologie, získávání dat
 - vzorek a metoda jeho výběru
 - metodologie, experimentální postupy...
 - měření proměnných
 - metody analýzy, statistické charakteristiky
 - předvýzkum a pilotáž
- ❖ Výsledky, interpretace a závěry